

Faze i metodologije pranja novca

Plantak, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:616119>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

PRAVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
STUDIJSKI CENTAR ZA JAVNU UPRAVU I JAVNE FINACIJE
STRUČNI POREZNI STUDIJ

Ana Plantak

FAZE I METODOLOGIJE PRANJA NOVCA

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Sonja Cindori

Zagreb, lipanj 2022.

Izjava o izvornosti

Ja, Ana Plantak, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ana Plantak, v.r.

SAŽETAK

Pranje novca predstavlja jedan od mnogih, većih problema današnjice kojim Republika Hrvatska nije pogođena kao izuzetak, već je tim problemom zahvaćeni cijeli svijet. Koliko su metode pranja novca tokom godina napredovale, vidjet ćemo iz primjera navedenih u ovom radu.

Kako bi se pobliže upoznali sa samim pojmom pranja novca, na samom početku rada ćemo se ponajprije osvrnuti na novac, njegovu prirodu, kao i ulogu odnosno što novac kao takav predstavlja ljudskoj populaciji. Nakon kratkog uvoda biti će pojašnjen i sam pojam pranja novca, te kako je izgledao razvoj tog procesa tijekom povijesti, odnosno tko je i na koji način osmislio čitav taj proces pretvaranja „prljavog“ novca u prividno „čist“ novac.

Drugi dio rada biti će posvećen fazama i metodologijama pranja novca, odnosno samoj temi ovog završnog rada. Navest će se faze kroz koje novac mora proći u toku procesa kako bi se „oprao“, te koliko je to u globalu kompleksan proces koji se zapravo sastoji od velikog broja mikro faza. Govoriti će se i o metodologijama pranja novca, kako onima koje su se koristile na samom začetku pranja novca, tako i o recentnim pojavama, te kako su se usavršavale i evolvirale. Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj s akcijskim planom za smanjenje identificiranih rizika, biti će predstavljena kao temelj cijeloga rada sa svojom podjelom na kaznena djela visoke, srednje i niske prijetnje od pranja novca popraćenima primjerima iz Hrvatske i svijeta.

Neophodno će biti spomenuti međunarodne pravne okvire za sprječavanje pranja novca, kao i tijela posvećena borbi protiv pranja novca, kao što su Skupina za financijsku akciju protiv pranja novca odnosno FATF (eng. *The Financial Action Task Force*) kao jednu od najvažnijih međunarodnih organizacija koja je posvećena suzbijanju pranja novca, potom MONEYVAL kao tijelo koje procjenjuje provođenje mjera protiv pranja novca unutar zemalja članica EU koje nisu članice FATF, te Egmont grupu kao neformalno tijelo za razmjenu podataka o sumnjivim transakcijama između FIU.

Na kraju rada osvrnuti ćemo se na sve prethodno iznešeno i pokušati zaključiti kako su se tehnike pranja novca mijenjale kroz povijest, te koje trendove možemo očekivati u budućnosti, kao i u kojoj mjeri je fenomen pranja novca danas prisutan, kako u svijetu tako i u Hrvatskoj, te kakav trag njegova prisutnost ostavlja na društvo.

Ključne riječi: pranje novca, faze pranja novca, metodologije pranja novca, FATF

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Pranje novca općenito	2
2.1. Novac.....	2
2.2. Pojam pranja novca	3
2.3. Povijesni razvoj pranja novca	5
3. Faze pranja novca	7
3.1. Faza polaganja (eng. <i>placement</i>).....	8
3.2. Faza oplemenjivanja (eng. <i>layering</i>).....	9
3.3. Faza integracije (eng. <i>integration</i>).....	10
4. Metodologije pranja novca	11
4.1. Kaznena djela visoke prijetnje od pranja novca	11
4.1.1. Porezna utaja	11
4.1.1.1. <i>Off shore zone</i>	13
4.1.1.2. Fiktivni ugovori i ispostavljanje fiktivnih računa	15
4.1.1.2.1. Primjer: Ispostavljanje fiktivnih računa	16
4.1.2. Kriminalitet droga.....	16
4.1.3. Koruptivna kaznena djela.....	17
4.1.3.1. Primjer: Afera nacionalna naftna kompanija.....	19
4.1.4. Sektor nekretnina	19
4.2. Kaznena djela srednje prijetnje od pranja novca	20
4.2.1. Prijevarna postupanja.....	20
4.2.1.1. Piramidalne prijevare i Ponzijevshema	21
4.2.2. Povreda prava intelektualnog vlasništva.....	23
4.2.3. Izbjegavanje carinskog nadzora	25

4.2.4. Trgovanje i krijumčarenje ljudima	26
4.2.5. Ostala kaznena djela	28
4.3. Kaznena djela niske prijetnje od pranja novca	29
4.4. Tipologije i trendovi pranja novca	30
4.4.1. Tipologije kod pravnih osoba.....	31
4.4.2. Tipologije kod fizičkih osoba.....	32
4.4.3. Analize izdvojenih kaznenih predmeta pranja novca	32
4.4.4. Strategijske analize Ureda za sprječavanje pranja novca	34
4.5. Pranje novca kriptovalutama	35
5. Međunarodni pravni okvir za sprječavanje pranja novca.....	36
5.1. Međunarodna tijela.....	38
5.1.1. FATF.....	38
5.1.2. MONEYVAL	39
5.1.3. Egmont grupa	40
6. Zaključak	41
Literatura.....	43

1. Uvod

Kaznena dijela pranja novca i financiranja terorizma danas su sve prisutnija kao oblici organiziranog kriminala, što predstavlja veliku prijetnju sigurnosti i financijskog sustava, ali i društva u cjelini. Dok neki za pranje novca navode da je jedan od najstarijih oblika kriminala¹, njegovo pravno definiranje ne datira daleko u prošlost, dok je financiranje terorizma kao globalna prijetnja relativno novi pojam. Izraz „pranje novca“ prvi puta spominje se u novinama koje su obrađivale aferu Watergate u SAD-u 1973. godine,² a prve suvremene sheme pranja novca mnogi autori povezuju s Al Caponeom i njegovim lancem praonica rublja pomoću kojeg je prikrivao prihod stečen nezakonitom prodajom alkohola za vrijeme prohibicije.

Prvi međunarodni pravni izvor koji inkriminira pranja novca je Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari, poznata i kao Bečka Konvencija, usvojena 1988. godine. Do njenog donošenja došlo je zbog visoke razine svijesti društva o štetnosti sve veće nezakonite proizvodnje i trgovine opojnih droga, kako za zdravlje ljudi, tako i za stabilnost gospodarstava i sigurnost država. Uz pranje novca, 2001. godine, nakon terorističkog napada 11. rujna, javila se nova globalna prijetnja – terorizam i njegovo financiranje. Tada FATF (eng. *The Financial Action Task Force*) donosi devet preporuka za sprječavanje financiranja terorizma, koje povezane sa 40 preporuka FATF-a za sprječavanje pranja novca čine međunarodne standarde u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma.

Obzirom na to da pranje novca predstavlja globalni problem, rješavanje takvog problema moguće je jedino uz globalnu međunarodnu suradnju. Danas uz FATF, postoji niz međunarodnih organizacija koje se bave sprječavanjem pranja novca na globalnoj razini. Jedna od njih je MONEYVAL, to jest Poseban odbor stručnjaka Vijeća Europe za procjenu mjera protiv pranja novca i financiranja terorizma, čiji je zadatak provjera usklađenosti nacionalnih zakonodavstava sa FATF preporukama, između ostalih i Hrvatske. Tako je i Hrvatska dio međunarodne suradnje u borbi protiv pranja novca, no osim nužne suradnje na međunarodnoj razini, važan je i angažman na nacionalnoj razini. Tako Hrvatska svoju borbu

¹Raverus, Espnift - Pranje novca i sprječavanje pranja novca kroz povijest, https://www.raverus.hr/Blog/eSPNIFT_Povijest

²Iljkić, D. (2015), Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, FIP – Financije i pravo, Vol. 3 No. 1, str. 37, <https://hrcak.srce.hr/file/230039>

protiv pranja novca, između ostalog, temelji na Nacionalnim procjenama rizika iz 2016. i 2020. godine, kojima su uređeni rizici od pranja novca, što uključuje i predikatna djela niskog, srednjeg i visokog rizika, odnosno kaznenih djela koja nužno prethodne kaznenom djelu pranja novca.

Samo pranje novca je proces koji se odvija u određenim fazama i podfazama, koje mogu ići određenim redosljedom, ali i nemoraju, te se mogu međusobno ispreplitati, no također ne moraju. Metode pranja novca, popraćene suvremenom tehnologijom i brzim tehnološkim napretkom, ograničene su samo dosjetljivošću perača novca, a doda li se tome i njihov međunarodni odnosno prekogranični karakter, kompleksnost procesa pranja novca je očita. No, kako bismo razumjeli problem fenomena pranja novca u suvremenim okolnostima i na globalnoj razini, važno je uputiti se u određene osnove. O svemu navedenome, više će detaljno biti riječi u nastavku ovog rada.

2. Pranje novca općenito

2.1. Novac

Jasno razumijevanje procesa pranja novca zahtjeva razumijevanje prirode novca i njegove uloge.³ Ljudi su od pradavnih vremena razmjenjivali jednu vrstu robe za drugu, što znači da prije nego što je nastao novac, postojala je trampa odnosno razmjena. Trampa osim što je predstavljala zamjenu jedne stvari za drugu, predstavljala je i određeni vid socijalizacije i druženja. Trampom su ljudi mijenjali svoje viškove (hrana, oruđe, odjeća) za ono što im je bilo potrebno. Problem je bilo pronaći nekoga tko ima ono što tražiš, a treba mu ono što nudiš.⁴ Iz tog razloga, problema prostorne udaljenosti, kao i sve većom potrebom za razmjenom dobara zbog razvoja ljudske zajednice, javio se novac u sličnom obliku kakvog danas poznajemo.

Novac je zamisao, bilo kojeg oblika, da određeni predmet ima neku vrijednost i bude prihvaćen u svim vrstama razmjene. Kao novac se javljalo sve što mi danas možemo zamisliti. Recimo, puževe kućice (*kauri* puževi) služile su kao novčano sredstvo mnogim civilizacijama diljem svijeta; u staroj Kini izrađivale su se bakrene ili brončane replike alata kojima je pridana simbolična vrijednost, itd. Neke stvari kao što su zlato, srebro, slonova kost,

³ Cindori, S. (2010), Sustav sprječavanja pranja novca, Pravni fakultet, Zagreb, str. 2

⁴Novac kroz povijest, <https://povijest.hr/drustvo/politika/novac-kroz-povijest/>

zubi kita ili medvjeda (...) bile su vrijedne samo iz razloga što su bile rijetke. Također sva potrošna roba koja se mogla vagati i mjeriti kao duhan, sol, čaj, također je pripadala u kategoriju tražene robe i bila predmetom razmjene. Prvi novac, kovani novac, najranije se pojavljuje u sedmom stoljeću p.n.e. u Maloj Aziji u državi Lidiji. Prve kovanice bile su izrađivane ručno i sve do 16. stoljeća kada nastaju prvi strojevi za kovanje novca, tehnika izrade vrlo se malo mijenjala.

Papirnati novac u Kini se pojavio gotovo 1000 godina prije nego u drugim zemljama. U Europi se javio tek u 17. stoljeću u Švedskoj, kada su banke izdavale papirnati novac kao svojevrsno obećanje onima koji su položili zlato, da će im biti isplaćena određena svota novca zauzvrat. Preteča hrvatskog papirnato novca javlja se u gradu Pagu, koji je 1778. godine bio suočen s nestašicom sitnog novca te je izdao svoj papirnati novac na kojemu je rukom bila ispisana vrijednost, poznat pod nazivom „paški asignat“. Paški asignat je do pojave zadarskog opsadnog papirnato novca 1809. godine naša najstarija novčanica, na kojoj se nalazio grb grada Paga sa sv. Jurjem u kartuši i venecijanskim lavom na vrhu (Pag je bio dijelom Mletačke Republike).

2.2. Pojam pranja novca

Načelan dogovor oko nastanka pojma „pranje novca“ ni danas ne postoji. Definicija pojma pranja novca (eng. *Money laundering*) podrazumijeva niz aktivnosti u bankovnom, odnosno općenito financijskom te gospodarskom poslovanju. Pranjem novca zapravo se prikriva pravi izvor nezakonitog novca, kako bi se isti učinio zakonitim i kao takav se vratio u gospodarstvo. Pranju novca stoga nužno prethodi kazneno djelo, ujedno čineći njegovu sastavnicu, pri čemu ova kriminalna djelatnost povijesno predstavlja jedan od najstarijih načina upotrebe međunarodne trgovine za prikrivanje kretanja novca iz jedne zemlje u drugu, najčešće pomoću lažnog fakturiranja ili lažnog prijavljivanja dobara.⁵

Drugim riječima, pranje novca znači pretvaranje tzv. „prljavog“ novca pribavljenog kriminalnim ili drugim protuzakonitim radnjama (radnje obuhvaćene pojmom tzv.

⁵Cindori, S., Slović, J., Pilipović, O., Marelja, M., Ahtik, M., Čulibrk, Ž., Dinić, J., Petrović, T., Kovač Klemar, T., Jurčec Crljen, M. (2020), Sustav sprječavanja pranja novca, Nove prijetnje globalnoj sigurnosti, str. 1

predikatnog kaznenog djela⁶) u „čisti“ novac. Novac koji se dalje koristi kao i svaki drugi na zakonit način stečeni dohodak, te se kao takav dalje upotrebljava i koristi u bankovnim, kupoprodajnim, poduzetničkim ili drugim načinima ulaganja, umjesto da se kao rezultat kaznenog djela oduzme prema postojećim zakonima.

Prema Zakonu o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, pranjem novca smatra se:

1. Zamjena ili prijenos imovine, kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti, u svrhu skrivanja ili prikrivanja nezakonitog podrijetla imovine ili pomaganja bilo kojoj osobi koja je uključena u počinjenje takve aktivnosti u izbjegavanju pravnih posljedica djelovanja te osobe
2. Skrivanje ili prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, prava povezanih s vlasništvom ili vlasništva imovine, kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti
3. Stjecanje, posjedovanje ili korištenje imovine ako se zna, u vrijeme primitka, da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti, ili
4. Sudjelovanje u počinjenju, udruživanje radi počinjenja, pokušaj počinjenja i pomaganja u počinjenju, poticanje, savjetovanje i olakšavanje ostvarenja bilo koje od aktivnosti navedene u točkama 1., 2., i 3. ovog stavka.⁷

Pranjem novca smatra se i kada su aktivnosti kojima je stvorena imovina koja je predmet pranja novca provedene na državnome području druge države članice ili treće zemlje.

Procjene relevantnih međunarodnih tijela (FATF, MMF, Moneyval, Svjetska Banka) govore da se godišnje u svijetu „opere“ oko 900 milijardi američkih dolara prljavog novca od čega više od 60% dolazi iz ilegalne trgovine narkoticima. Ta činjenica prije svega upućuje na povezanost pojave pranja novca s organiziranim kriminalnim skupinama koje stoje iza ilegalne trgovine drogama na koju se ujedno i odnosi polovica, a možda i više gore navedenog iznosa, dok ostatak čine trgovina oružjem, trgovina ljudima, porezne utaje, ucjene, otmice i druga teška kaznena djela. Odgovarajuću međunarodnu pozornost, pranje novca dobiva tek kasnih osamdesetih godina kada biva povezano sa trgovinom narkoticima. Shodno tome,

⁶Predikatno kazneno djelo - svako kazneno djelo kojim je ostvaren nezakonit prihod koji može biti predmet kaznenoga djela pranja novca (Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, NN 39/19 čl. 4), <https://www.zakon.hr/z/117/Zakon-o-sprje%C4%8Davanju-pranja-novca-i-financiranju-terorizma>

⁷Maros, I., Biluš, A., Sertić, T. (2017), Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma: s komentarom, Zagreb

međunarodna zajednica, donijela je niz konvencija i akata sa svrhom stvaranja učinkovitijeg instrumentarija u borbi protiv organiziranog kriminala.

Republika Hrvatska postaje sve zanimljiviji teren za ovu vrstu kriminalnih djelatnosti, što zbog svog geografskog položaja, što zbog činjenice da se nalazi u krugu tzv. tranzicijskih zemalja. Iz tog razloga, prihvatila je velik broj akata donesenih od strane međunarodne zajednice, ili je njihov sadržaj ugradila u svoje zakone.

To su sljedeći akti⁸:

- Konvencija UN o nedopuštenom prometu opojnim i psihotropnim tvarima (tzv. bečku konvenciju o drogama iz 1988.)
- 40 preporuka Grupe za financijsku akciju (FATF) – G7 najrazvijenijih zemalja (1990.)
- Konvenciju Vijeća Europe br. 141 o pranju novca, potrazi, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom (Strasbourg, 8.11.1990.)
- Smjernice Savjeta Europske zajednice o onemogućavanju korištenja ili uporabe financijskog sustava u svrhu pranja novca (Luxembourg, 1991.)
- Rezoluciju IX. Kongresa o sprječavanju zločina i postupanja s delikventima (Kairo, 1995.) o međunarodnim instrumentima protiv organiziranog transnacionalnog kriminaliteta (koja preuzima stajališta Svjetske ministarske konvencije o organiziranom zločinu, održane u Napulju 1994.)
- Direktivu Europske zajednice 2001/97/EC od 4. prosinca 2001.

2.3. Povijesni razvoj pranja novca

Prvi počeci pranja novca zasigurno su povezani s Alphonse Caponeom, kriminalcem koji je tridesetih godina prošlog stoljeća vodio posao vrijedan 100 milijuna dolara prihoda godišnje.⁹ Stoga možemo reći da je Al Capone taj koji je osmislio i uz kog se veže jedna od teorija nastanka izraza „pranje novca“. Naime, Capone je u Chicagu i okolici u svome vlasništvu imao stotine javnih automatskih praonica rublja koje su radile isključivo na dolarske kovanice. Kako je to bilo vrijeme prohibicije (lat. Prohibitio: zabrana), odnosno vrijeme kada

⁸ Katušić-Jergović, S. (2007), Pranje novca (Pojam, karakteristike, pravna regulativa i praktični problemi), Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, str. 620-621, <https://flifl.pravo.hr/download/repository/06Katusic.pdf>

⁹ Cindori, S. (2009), Unapređenje sustava sprječavanja pranja novca Republike Hrvatske i usklađivanje s međunarodnim standardima, doktorska disertacija, Pravni fakultet, Zagreb, str. 28

se ograničavala i bivala proglašena nezakonitom proizvodnja, trgovina i konzumacija alkoholnih pića, Capone je to okrenuo u svoju korist. Prohibicija je dovela do šverca alkohola, što je do tada bio nepoznat oblik kriminaliteta. Tako je novac prikupljen krijumčarenjem alkohola, prostitucijom i kockom dodao na novac koji je prikupio radom praonica rublja i prikazao ga kao legalno zarađen novac. Prema nekim navodima od svojih ilegalnih aktivnosti Al Capone je u to vrijeme ostvarivao godišnji prihod veći od 100 milijuna dolara, te je čak sa tim prihodom ušao u Guinnessovu knjigu svjetskih rekorda kao najveći prihod ikad ostvaren od strane fizičke osobe.¹⁰ S obzirom na to da u to doba pranje novca kao kazneno djelo nije postojalo, Capone je u tom segmentu prošao nekažnjeno.

Druga teorija, jednako tako vezana za Caponea, govori nam kako je Capone ulagao novac mafije u lance pizzerija, restorana i casina na Kubi. Zahvaljujući lokalnim vlastima i lako potkupljivim ministrima s kojima je dijelio zaradu, Capone je uspješno širio svoj posao i provodio svoje planove. Sav novac je kasnije prebacivao u Švicarsku, zemlju čije je zakonodavstvo u to vrijeme dozvoljavalo bogatim ljudima da sakriju svoj novac. Od svih nezakonitih postupanja koje smo naveli, Capone je na kraju bio osuđen zbog neplaćanja poreza. Sama ta osuda dokazuje i potvrđuje definiciju pranja novca. Novac zarađen od nezakonitih aktivnosti poput prodaje alkoholnih pića u tajnosti ili prostitucije, treba sakriti, ubaciti u financijski sustav da bi se pomiješao sa zakonitim sredstvima i na kraju izašao „čist“ iz tog sustava ili ga prebaciti u *off shore zone*.

Smatra se da je britanski dnevnik *The Guardian* 19. travnja 1973. prvi upotrijebio pojam „pranje novca“ u članku koji se odnosio na 200.000 američkih dolara namijenjenih predizbornoj kampaniji američkog predsjednika Richarda Nixona. Naime taj novac je u kovčezima odnesen u Meksiko na pranje, odnosno bio je stavljen u optjecaj putem fiktivnih tvrtki s Floride, osnovanih samo za tu svrhu, a kasnije su se istim tim novcem platili „vodoinstalateri“ koji su obavljali usluge prljavih poslova u aferi Watergate.

Vijeće Europe prvi se put poslužilo ovim izrazom 1980. i to u Preporuci o mjerama protiv transfera i čuvanja dobara nastalih iz kriminalnih radnji (*Recomendation NoR (80) 10*), a u SAD-u službeno se prvi put spominje 1982. u presudi kolumbijskoj kokainskoj mafiji. Prvi Zakon o pranju novca (*Money Laundering Act*) donesen je 1986. u američkoj saveznoj državi Washington. Predviđao je stroge kazne za obveznike koji neuredno prijavljuju gotovinske novčane transakcije veće od 10.000 američkih dolara te ne ispunjavaju obvezu dugog čuvanja

¹⁰Abadinsky, H. (1990), *Organised crime*, str. 184 - 185

potvrda o poslovanju svotama većim od 3.000 američkih dolara.¹¹ U Hrvatskoj je sustav „pranja novca“ moderniziran uvođenjem tajkunizacije.¹²

3. Faze pranja novca

Pranje novca je zapravo proces, često vrlo kompleksan, a ne pojedinačan čin, što se vidi iz same definicije pranja novca. Složenost samog procesa ovisi o stupnju složenosti organizacijske strukture kriminalne organizacije kao takve, vrsti aktivnosti u koje su kriminalci involvirani, volumenu novčanih sredstava, mogućnostima sklapanja poslovnih odnosa između kriminalaca te o administrativnim, bankovnim i financijskim institucijama.¹³ Mnogi domaći i strani autori pisali su o poznate tri faze pranja novca, koje predstavljaju sastavni dio tog kompleksnog procesa i kroz koje prolaze sve aktivnosti pranja novca.

Faze pranja novca su:

1. Faza polaganja (eng. *placement*)
2. Faza oplemenjivanja (eng. *layering*)
3. Faza integracije (eng. *integration*)

Umjesto iznesenih naziva pojedinih faza, *The Anti Money Laundering Network* preporučio je sljedeće termine:¹⁴

1. Skrivanje (*hide*): to bi odražavalo činjenicu da je gotovina često uvedena u ekonomiju preko komercijalnih poduzeća koja mogu, znajući ili neznajući, biti dio sheme pranja novca, a dokazano je da su najčešće ona posrednici između kriminala i financijskog sektora;
2. Premještanje (*move*): jasno obrazlaže da se perać novca koristi transferima, prodajom i kupnjom imovine te mijenja oblik i veličinu gomile novca kako bi zamaglio trag između novca i kaznenog djela ili novca i počinitelja djela;

¹¹ Sarić, Ž. (2013), Mjesto i uloga posrednika u prometu nekretnika u sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, HGK – Sektor za trgovinu, 19. forum poslovanja nekretninama, str. 1, <http://www.agenti.hr/sadrzaj/info-agent/strukovni-forumi/forum-19/19-forum-Mjesto-i-uloga-posrednika-u-sustavu-sprjecavanja-pranja-novca-i-financiranja-terorizma.pdf>

¹² Proklin, P. (2002), Pranje novca i prijevare – Novi izazovi u računovodstvu i reviziji, str. 80, <https://hrcak.srce.hr/file/294571>

¹³ Pedić, Ž. (2013), Posrednici u prometu nekretnina u kontekstu sprječavanja pranja novca, HGK - Sektor za trgovinu, Petnaesti forum poslovanja nekretninama, str. 5, <http://www.agenti.hr/sadrzaj/info-agent/strukovni-forumi/forum-15/15-forum-Posrednici-u-prometu-nekretnina-u-kontekstu-sprjecavanja-pranja-novca.pdf>

¹⁴ Katusić – Jergović, S., op. cit. (bilj. 8), str. 623

3. Ulaganje (*invest*): počinitelj troši novac - može investirati u imovinu (sredstva) ili u stil života.

Međutim, granice između tih faza nisu jasno definirane, štoviše kako bi se što bolje prikrilo trag prljavog novca, smatra se da u tom procesu postoji čitav raspon tehnika i metoda kojima se koriste perači. Što bi značilo da unutar nabrojanih faza postoji velik broj mikro faza koje ovise o kompleksnosti pojedinačnog slučaja odnosno procesa pranja novca.¹⁵

3.1. Faza polaganja (eng. *placement*)

Faza polaganja, na koju se neki stručnjaci referiraju i kao na fazu plasiranja¹⁶, prva je faza u procesu pranja novca. Faza je to u kojoj se sredstva proistekla iz nezakonitih aktivnosti plasiraju po prvi puta u financijski sustav ili se koriste za kupnju visokovrijednih roba ili imovine; sastoji se od fizičkog ulaska gotovine kriminalnog porijekla u financijski sustav preko bankarskih pologa, novčanih naloga ili elektronskim transferom s računa na račun.¹⁷ Dakle, polaganjem gotovine u financijski sustav ili pretvaranjem u neku drugu vrstu imovine započinje sam proces prikrivanja nezakonitog izvora sredstava.

Zbog svoje prirode postanka, odnosno, njenog kriminalnog porijekla, gotovina sama po sebi nije prikladna za daljnje korištenje radi mogućeg privlačenja pažnje kao i sumnje na nezakonite aktivnosti, te se iz tog razloga gotovina u ovoj fazi nastoji transformirati u drugi, prikladniji oblik za daljnju uporabu. Faza polaganja od iznimne je važnosti u detekciji prljavog novca, jer ulaganjem u financijski ili nefinancijski sustav, perači su podložni provjerama identiteta i ostalih postupaka dubinske analize stranke¹⁸.

¹⁵ Pedić, Ž., loc. cit.

¹⁶ Sarić, Ž. (2015), Zadaće posrednika u prometu nekretnina u provođenju mjera i radnji za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma, HGK – Sektor za trgovinu, 24. forum poslovanje nekretninama, str. 14, <https://www.hgk.hr/documents/predavanje-saric58aaaa16caa19.pdf>

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Dubinska analiza stranke obuhvaća utvrđivanje identiteta stranke i provjeru njezina identiteta na osnovi dokumenata, utvrđivanje identiteta stvarnoga vlasnika stranke i poduzimanje odgovarajućih mjera za provjeru identiteta stvarnoga vlasnika stranke, prikupljanje podataka o namjeni i predviđenoj prirodi poslovnoga odnosa te stalno praćenje poslovnoga odnosa, uključujući i kontrolu transakcija koje stranka obavlja tijekom poslovnoga odnosa. (Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, NN 39/19, Čl. 15., st. 1.), <https://www.zakon.hr/z/117/Zakon-o-sprjecavanju-pranja-novca-i-financiranju-terorizma>

Primjena liste indikatora za prepoznavanje sumnjivih ili nelogičnih transakcija, uz dobru zakonsku podlogu i dobro razrađene podzakonske propise ide u prilog prepoznavanju prljavog novca. Indikatori se mogu podijeliti prema vrstama i prema sadržaju. Prema vrstama, indikatori se mogu podijeliti na indikatore koji se odnose na transakciju i osobe, dok se prema sadržaju dijele na indikatore za financijski, nefinancijski sektor te indikatore za samostalne profesije i struke (odvjetnici, javni bilježnici, porezni savjetnici, računovođe, revizori i sl.).¹⁹

3.2. Faza oplemenjivanja (eng. *layering*)

Faza oplemenjivanja ili faza preslojavanja obuhvaća proces kruženja sredstava kroz financijske sustave, sa jednog računa na drugi, iz jednog oblika u drugi, iz jedne jurisdikcije u drugu. Predstavlja aktivnost kojoj je namjera da se složenim financijskim transakcijama sredstva na određeni način uložena u financijski sustav kanaliziraju kako bi se zameo i prikrio trag i izvor prljavog novca.²⁰ Sredstva koja su na bilo koji način uložena u financijski, odnosno nefinancijski sustav ili krijumčarena preko granice, počinju svoj put prikrivanja traga pravom izvoru.²¹

Prikrivanje pravog izvora nezakonitih sredstava obavlja se pomoću brojnih transakcija koje perači provode u skladu sa zakonom, ali sa ciljem raskidanja veze s njihovim nezakonitim izvorom. Ustaljeni načini pranja novca, ujedno i najčešće tenike u fazi oplemenjivanja prilikom kojih novac mijenja svoj oblik ili čak i mjesto jesu krijumčarenje novca, elektorničko bankarstvo, mijenjanje valute, te poslovanje preko *off shore* zona. Za potrebe pranja novca, osim navedenog mogu se osnovati casina i „*shell*“ tvrtke čiji način poslovanja u potpunosti odgovara fazi oplemenjivanja (eng. *layering*) i fazi integracije (eng. *integration*).

Financijski sustav predstavlja brojne mogućnosti za daljnji proces pranja novca. Primjerice, kako bi se veći iznosi gotovine usitnili, dolazi do polaganja gotovine na jedan ili više računa, koji mogu glasiti na iste ili na više različitih osoba, te na taj način dolazi do promjene oblika novca i usmjeravanja na različite osobe, kako pravne tako i fizičke osobe. Polaganje sredstava na više računa te mijenjanje oblika istih, instantno otežava praćenje pravog njihovog izvora.

¹⁹ Cindori, S., op. cit. (bilj. 3), str. 18

²⁰ Republika Hrvatska, Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca (2011.): Tipologije pranja novca, str. 5, dostupno na: https://mfmin.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/sprjec_pranja_novca/Tipologije%20PN-HR.pdf

²¹ Cindori, S., op. cit. (bilj. 3), str. 19

3.3. Faza integracije (eng. *integration*)

U završnoj trećoj fazi poznatoj kao faza integracije (*integration*) dolazi do integriranja sredstava u financijski sustav i miješanja s legitimnim izvorima sredstava.²² Sredstva pribavljena kriminalnim ili drugim protuzakonnim radnjama, nezakonita sredstva, poprimaju oblike koje je teže pratiti te je samim time u toj fazi najteže detektirati perače i sam čin pranja novca. Metode koje koriste tzv. perači novca ili idejni tvorci sheme ovako složene operacije su²³:

- Osnivanje lažnih kompanija (trgovačkih društava) u kojima je zajamčena anonimnost. Često si perači sami daju zajmove iz opranog novca za buduću transakciju.
- Slanje lažnih uvozno-izvoznih računa, kojima se novac prebacuje iz jedne zemlje u drugu, a računi kao prateća financijska dokumentacija koji su precijenjeni služe za dokazivanje podrijetla novca.
- Prebacivanje novca drugoj banci iz banke koju koriste perači novca ili nerijetko koja je u njihovu vlasništvu.

Kako je već spomenuto, nezakonita sredstva ulaze u financijski sustav, „prljavi novac“ se reinvestira i dolazi do kupovine nekretnina, pokretnina, vrijednosnica, pa čak i trošenja na luksuzna dobra. Sve navedeno ujedno predstavlja i primjer kako zapravo najčešće završava faza integracije. Međutim, završenim ciklusom pranja novca kriminalna aktivnost vrlo često ne prestaje već se nastavlja širiti jer se „oprana“ sredstva reinvestiraju u novi, zakoniti posao.²⁴ Može se reći da na taj način završen ciklus pranja novca daje vjetar u leđa kriminalcima, odnosno počiniteljima predikatnih kaznenih djela, za opetovano činjeno istoga djela, jer se samim pranjem novca stečenim od toga djela, te investiranjem istoga u zakonita poslovanja ili trošenjem na luksuz stiče dojam da je zločin prošao nekažnjeno, što za sobom svakako povlači očite negativne socijalne posljedice.

²² Iljkić, D., op. cit. (bilj. 2), str. 39

²³ Ibid.

²⁴ Cindori, S., op. cit. (bilj. 9), str. 52

4. Metodologije pranja novca

4.1. Kaznena djela visoke prijetnje od pranja novca

4.1.1. Porezna utaja

Izbjegavanje poreza moguće je promatrati kroz aspekt legalnog ili prihvatljivog izbjegavanja (eng. *tax avoidance*) i kroz aspekt nezakonitog, kažnjivog izbjegavanja (eng. *tax evasion*) za koje se još koristi i termin porezna utaja. Nezakonito izbjegavanje poreza, odnosno porezna utaja znači neplaćanje zakonski utvrđenih poreza. Primjerice, osoba mora plaćati porez na prodaju određenog proizvoda, kojeg je iz nekog razloga prodala manje, te je na taj način legalno izbjegla poreznu obvezu. No ukoliko je ta ista osoba državi prijavila manju prodaju od stvarno ostvarene, tada je ona na nelegalan način izbjegla plaćanje poreza, odnosno osoba je utajila porez.

Porezna utaja nije neka nova pojava, dapače, stara je gotovo kao i svijet. Grčki filozof Platon je još u doba Antike tvrdio sljedeće: „U državi u kojoj postoji porez na dohodak častan će čovjek platiti veći porez od nečasnog čovjeka, iako su ostvarili isti dohodak.“ Utaja poreza kroz godine se proširila na sve slojeve društva, pa slijedom toga ne možemo reći da se utajom bave samo bogati i slavni.

Utaja poreza podvodi se pod kazneno djelo utaje poreza i carine iz Kaznenog zakona. Prema zakonu (Kazneni zakon, NN 56/15, čl. 256, st. 1) tko s ciljem da on ili druga osoba potpuno ili djelomično izbjegne plaćanje poreza ili carine daje netočne ili nepotpune podatke o dohocima, predmetima ili drugim činjenicama koje su od utjecaja na utvrđivanje iznosa porezne ili carinske obveze ili tko s istim ciljem u slučaju obvezne prijave ne prijavi prihod, predmet ili druge činjenice koje su od utjecaja na utvrđivanje porezne ili carinske obveze, pa zbog toga dođe do smanjenja ili neutvrđenja porezne ili carinske obveze u iznosu koji prelazi 20.000,00 HRK, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Kaznenim pravom obuhvaćene su samo porezne utaje koje prelaze iznos od 20.000,00 HRK, dok se manji iznosi izbjegnuto plaćanja porezne obveze tretiraju kao prekršaji.²⁵

²⁵ Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj s akcijskim planom za smanjenje identificiranih rizika, Zagreb, lipanj 2020., str. 8, https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/sprjec_pranja_novca/akcijski_plan//Nacionalna%20procjena%20rizika%20od%20pranja%20novca%20i%20financiranja%20terorizma.pdf

U razdoblju od 2014. do 2018. godine, stvarni opseg poreznih utaja bio je znatno veći od broja prijavljenih kaznenih djela, odnosno imali smo 673 prijavljenih, 433 optuženih i 321 osuđenih punoljetnih počinitelja²⁶. Porezna uprava je u ožujku 2018. godine podnijela jednu kaznenu prijavu zbog organizirane utaje poreza u iznosu od 6,9 milijuna HRK i to protiv 62 pravne i fizičke osobe. Osim toga, broj poreznih nadzora koje je obavila iznosi 1.258, utvrdila je poreznu obvezu od 65 milijuna HRK, te podnijela 171 prijavu za prekršajni postupak. Utaja poreza kao predikatno kazneno djelo pranja novca sve je veći problem, a još značajniji problem je problem otkrivanja i procesuiranja takvih nezakonitih postupanja, na što nam ukazuje mali broj kaznenih postupaka za pranje novca povezanog s utajom poreza.

Porezne utaje obično su posljedica transfera novca od strane hrvatskog poslovnog subjekta na račun društva osnovanog u „poreznoj oazi“ ili na račun hrvatskog trgovačkog društva pod kontrolom počinitelja, ali formalno u vlasništvu osoba za koje se utvrdi da su beskućnici, osobe s posebnim potrebama ili osobe s dvojnim državljanstvom koje napuštaju teritorij Republike Hrvatske.²⁷ Bilo da se takva plaćanja vrše na račune *off shore* tvrtki ili na račune tvrtki u Hrvatskoj, ali u vlasništvu, primjerice, beskućnika, u oba slučaja najčešće se radi o plaćanjima usluga koje se nemogu ili neće doista izvršiti. Zatim taj novac biva podizan sa računa tih tvrtki u gotovini, te „opran“ biva fizički dostavljen osobama odgovornima u prvom poslovnom subjektu, odnosno onom koje je platilo fiktivnu uslugu. Problemi koji se pojavljuju kod procesuiranja ovakvih djela, najčešće su nepostojeća ili neučinkovita pravna suradnja sa poreznim oazama što otežava prikupljanje potrebnih informacija i podataka, ili pak, nemogućnost utvrđivanja stvarnog počinitelja djela ukoliko je riječ o drugom modalitetu odnosno onom gdje je formalni vlasnik, primjerice, beskućnik ili osoba s posebnim potrebama koja zaista ne poznaje počinitelje ili nema spoznaje o detaljima njihova identiteta.

Nadalje, pričajući o poreznoj utaji, bitno je spomenuti i model tzv. kružne utaje poreza povezane sa zločinačkim udruženjem koje su razmjerno česta pojava. Kružna prijevara (*Carousel fraud*) podrazumijeva financijske prijevere kojima se nanosi šteta državnom proračunu, na način da sustav PDV-a bude zlouporabljen. Roba ili usluge, na području država članica EU, nabavljaju se po nultoj stopi PDV-a. Posrednik u prodaji robe s uračunanim PDV-om nestaje prije plaćanja PDV-a državi, a krajnji kupac potražuje pretporez od države.²⁸ Nabavljena se dobra nadalje ponovno prodaju velikom broju poduzeća, ali nikad ne završe na

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid., str. 9

²⁸ Bejaković, P. (2016), Organizirani kriminal umiješan u prijevere i utaje poreza, Porezni vjesnik 1/2016, str. 100, <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2016/1/bejakovic.pdf>

domaćem tržištu dostupna za potrošnju, već bivaju ili fiktivno ili stvarno vraćena u zemlju iz koje su ta dobra potekla ili s druge strane budu iskorištena za pokretanje nekog novog lanca prijevare iz čega zapravo i potiče sam naziv kružna prijevarena. Model kružnih prijevarena temeljen je na višestrukim transakcijama i prijelazima granica, što stvarnih, što lažnih. Primjer je to u kojem se ne radi o ispostavljanju fiktivnih računa, već naprotiv, roba zaista bude isporučena, računi plaćeni, porezna prijava dostavljena, ali ne i plaćen porez od strane *missing tradera*, što nadalje otežava otkrivanje te vrste prijevare.

4.1.1.1. Off shore zone

Off shore zone, povijesno gledano, siromašne države koje su svoje mjesto na svjetskom financijskom tržištu našle tek od 1950. godine, područja su koja su svoju legislativu glede otvaranja banaka i tvrtki, te njihova poslovanja u njihovoj državi postavila poprilično liberalno, s malim postotkom poreznih obveza, a vrlo izraženom bankarskom tajnom²⁹. Iz tih razloga, kao i zbog veličine transfera koji se obavljaju, te učestalosti transakcija, one prednjače pred drugim tipologijama pranja novca, točnije zauzimaju prvo mjesto.

Spomenute karakteristike, koje gledajući iz perspektive perača, ne samo da izgledaju kao prednosti već i jesu prednosti, privlače te iste perače, nerezidente, na osnivanje poduzeća, otvaranje računa, te unos novca i robe. Nerezidenti ne moraju nužno biti samo perači novca, već se mogu baviti i drugim nezakonitim radnjama kao što su utaja poreza, financiranje terorizma, prijevarama, itd. No što se tiče perača novca, „prljavi“ novac koji žele oprati dolazi iz nezakonitih aktivnosti kao što su trgovina oružjem, prostitucija, prodaja droge i druge slične nezakonite radnje.

Off shore zone prvenstveno su namijenjene izbjegavanju porezne obveze. Plaćanje poreza na dobit može se vrlo lako na zakonit način izbjeći i to putem transfernih cijena. Transferna cijena je cijena koju trgovačko društvo naplaćuje za dobra, usluge ili nematerijalnu imovinu društvu kćerki ili drugom povezanom trgovačkom društvu.³⁰Pojam „transferne cijene“ sam je po sebi neutralan jer upućuje na cijene po kojima se zaračunavaju roba, usluge i nematerijalna imovina između povezanih društava. Međutim, s obzirom na mogućnost kojom se pruža

²⁹ Cindori, S., op. cit. (bilj. 3), str. 22

³⁰ Jelčić, B., Lončarić-Horvat, O., Šimović, J., Arbutina, H., (2002), Financijsko pravo i financijska znanost, Narodne novine, Zagreb, str. 333

povezanim društvima da cijene prilagode poreznim sustavima država u kojima posluju, a manje tržišnim zakonitostima, te zbog takve prakse ponekih multinacionalnih korporacija, pojam se najčešće koristi upravo s negativnim predznakom, dajući mu pogrdan prizvuk pristranih cijena kojima je jedina svrha izbjegavanje poreza na dobit. To može čuditi jer bi, povezano s činjenicom da se većina svjetskog gospodarstva veže uz multinacionalne korporacije, značilo da se predmnijeva da je većina svjetskih transakcija zapravo „namještena“ s glavnim namjerom utaje poreza.³¹

Za kraj priče o *off shore* zonama, bitno je spomenuti kako nije nužno svako poslovanje s istima protuzakonito. Zbog raznih pogodnosti koje nude, od ublažavanja poreznih obveza, preko međutečajnih razlika i olakšavanja bankarskih transakcija, raznih burzovnih transakcija, do upravljanja gotovinom te zaštite privatnosti i poslovnih interesa, mnoge svjetske banke, multinacionalne korporacije i osiguravajuća društva, pa i hrvatske, odlučuju se na poslovanje s *off shore* zonama preko svojih *off shore* podružnica, *off shore* tvrtki kćeri ili preko *off shore* fondova, a sve zbog jednog cilja – povećanja međunarodne konkurentnosti.

Iz razloga narušavanja jednakosti pri nadmetanju, investiranju i drugom međunarodnom poslovanju, u hrvatskim uvjetima, a sukladno svjetskim dostignućima i razmatranjima, poslovanje s *off shore* zonama ne bi bilo korisno ograničiti.³² Zbog široke lepeze mogućnosti pranja novca koja se nudi potencijalnim peračima, 2003. godine propisani su uvjeti i način poslovanja s *off shore* zonama od strane Republike Hrvatske. Točnije, Hrvatska narodna banka (HNB) je 2003. donijela Odluku o postupku otvaranja i vođenja deviznih računa i deviznih štednih uloga rezidenata u banci kojom regulira poslovanje s *off shore* zonama i nekooperativnim jurisdikcijama, a istu problematiku dotiče i Zakon o deviznom poslovanju³³.

Međunarodna zajednica brojnim mjerama, instrumentima, konvencijama i političkim utjecajima nastoji utjecati na usklađivanje zakonodavstva, putem Ujedinjenih Naroda (*GPML* – svjetski program protiv pranja novca), Vijeća Europe (poseban Odbor za procjenu mjera protiv pranja novca i financiranja terorizma – *MONEYVAL*), Grupe za financijsku akciju razvijenih zemalja svijeta (*FATF*), *Off shore* grupe bankarskih kontrolora i Grupe za financijsku akciju karipskih zemalja (*CATF*). Osobito Egmont grupa, kao svjetsko udruženje financijskih obavještajnih jedinica, vrši stalni pritisak na *off shore* zone u smislu njihove veće

³¹Bogovac, J. (2014), Oporezivanje multinacionalnih korporacija, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 88

³²Cindori, S., op. cit. (bilj. 3), str. 24

³³Ibid.

kooperativnosti i približavanja svjetskim standardima razmjene podataka o strankama i transakcijama.³⁴

4.1.1.2. Fiktivni ugovori i ispostavljanje fiktivnih računa

Još jedan od čestih načina (tipologija) pranja novca koji se nerijetko povezuje sa nerezidentnim računima i *off shore* zonama je stvaranje fiktivnih ugovora, te ispostavljanje fiktivnih računa na temelju te „pravne osnove“. Općenito govoreći, sklapanje fiktivnih ugovora i ispostavljanje fiktivnih računa spada u klasične načine pranja novca. Pranje novca u tom slučaju provodi se na način da se u zemlji iz koje dolazi nezakoniti prihod ili zemlji u koju se taj nezakoniti prihod želi prebaciti, prvo osniva tvrtka ili podružnica od strane fizičke ili pak druge pravne osobe, a zatim usljeđuje ispostavljanje fiktivnih računa ili sklapanje fiktivnih ugovora, na osnovu kojih naposljetku novac bude stavljen u promet.

Kada govorimo o fiktivnim računima, na njih možemo gledati sa dva aspekta. Prvi aspekt podrazumijeva u potpunosti fiktivne račune, odnosno one račune koji su ispostavljeni za usluge koje nisu izvršene, kao i za usluge koje se ne mogu izvršiti, niti će se izvršiti. Primjeri takvih usluga mogu biti istraživanje tržišta i konzultantske usluge. Kako plaćanje robe na temelju lažnih faktura neizostavno zahtijeva papirnati trag prelaska državne granice i ostale evidencije o stvarnom postojanju robe i njezinoj prodaji, izloženi način pranja novca češće će se koristiti u obliku obavljenih usluga jer je vrlo teško procijeniti njihovu stvarnu vrijednost.³⁵

Sa drugog aspekta nailazimo na tzv. podfakturiranje i prefakturiranje, odnosno ispostavljanje računa (faktura) za usluge koje će se zbilja izvršiti, no naknade za njihovo izvršenje biti će ili pretjerano uvećane (prefakturiranje) ili pak pretjerano umanjene (podfakturiranje) od stvarne tržišne vrijednosti tih usluga.

³⁴ Ibid.

³⁵ Cindori, S., op. cit. (bilj. 3), str. 25

4.1.1.2.1. Primjer: Ispostavljanje fiktivnih računa

U Republici Hrvatskoj osnovana je tvrtka koja je vlasnički povezana sa jednom inozemnom tvrtkom, koja toj domaćoj tvrtki ispostavlja račune za razne marketinške, konzultantske, informatičke i druge usluge. Vlasnički povezana znači da su osnivači/vlasnici/direktori inozemne tvrtke također i osnivači/vlasnici/direktori te domaće tvrtke osnovane u Republici Hrvatskoj. Sumnja se da te usluge za koje se ispostavljaju računi nisu zapravo stvarno izvršene i da se ispostavljaju fiktivni računi. Proces ide na način da inozemna tvrtka ispostavlja račune za usluge domaćoj tvrtki, koja zatim obavlja plaćanje računa doznakama u inozemstvo, što se potom u poslovnim knjigama domaće tvrtke evidentira kao trošak i na taj način se umanjuje porezna osnovica za obračun poreza. Tu dolazimo do moguće poveznice sa predikatnim kaznenim djelom utaje poreza.

4.1.2. Kriminalitet droga

Republika Hrvatska predstavlja zanimljiv i privlačan teren za krijumčarenje droge, a samim time i za pranje novca od prodaje droge, što zbog svog geostrateškog položaja, što zbog velikog broja ovisnika i uživatelja droga. Republika Hrvatska je tranzicijska zemlja, što znači da se preko njezinog teritorija krijumčari droga između zemalja koje proizvode drogu i zemalja koje istu troše. Poznat je fenomen tzv. „Balkanske rute“ koji predstavlja najkraći put između istoka i zapada Europe. „Balkanska ruta“ koristi se zbog najkraće cestovne veze između zemalja proizvođača heroina, kao što su Pakistan, Afganistan i dr., do zemalja potrošača, odnosno do ilegalnog zapadnoeuropskog narko tržišta. Posljednjih nekoliko godina, ilegalni promet koji se odvija na relaciji istok-zapad, teče dvosmjerno (na zapad heroin, na istok prekursori i sintetičke droge³⁶), što se da zaključiti iz zapljena koje se događaju na teritoriju Turske. No, to ne znači da se kroz Republiku Hrvatsku ne krijumčari drogama dospjelim iz drugih zemalja. Naprotiv, 2019. podignuta je optužnica zbog organizirane kupnje 100 kilograma kokaina iz Južne Amerike, protiv šestoro hrvatskih i tri strana državljana. Isti se u razdoblju od siječnja 2017. do ožujka 2018. prenosio pomorskim kontejnerskim transportom do Riječke luke, radi daljnje preprodaje za najmanje 2.300.000,00 eura, na području država članica Europske unije.

³⁶Republika Hrvatska, Ministarstvo unutarnjih poslova – Vrste droga, <https://mup.gov.hr/print.aspx?id=282034&url=print>

U Republici Hrvatskoj je proizvodnja droga ograničena na uzgoj kanabisa i to ponajprije za osobne potrebe. Iako su zabilježeni pojedinačni slučajevi uzgoja kanabisa za strana tržišta drogama, što se tiče uzgoja kanabisa za lokalna tržišta drogama i dalje dominira uzgoj za osobne potrebe. Tijekom 2018. prijavljeno je 10 zločinačkih udruženja organiziranih radi trgovine narkoticima (30,3% od svih prijavljenih zločinačkih udruženja). U ranijim godinama, 2013. - 2015. ova zločinačka udruženja bila su najzastupljenija u strukturi zločinačkih udruženja (2015. - 45,8%, 2014. - 40,00%, 2013. - 46,7%), da bi u 2016. godini bio zabilježen pad istih na 26,7%, te u 2017. godini na 10,5%.³⁷

S obzirom na teritorijalnu podijeljenost kriminalnih ćelija, prihodi koje su hrvatski državljani ostvarili proizvodnjom, tranzitom i prodajom droge objekt su kaznenog djela pranja novca pretežito na području Republike Hrvatske.³⁸

4.1.3. Koruptivna kaznena djela

Korupcija je multidisciplinarna pojava i problem, stara koliko i država, za koju ne postoji suglasje oko jedinstvene definicije. Prema široj definiciji, korupcija je postupak zloupotrebe javnih ovlasti osobe koja obavlja javnu službu, radi nekih privatnih probitaka. Dok je prema užoj definiciji, korupcija definirana kao postupak u kojem najmanje dvije osobe nedopuštenom razmjenom radi ostvarivanja vlastitih probitaka postupaju na štetu javnog interesa, kršeći moralnu i pravnu normu povrjeđuju temelje demokratskog razvoja, pravnu državu i vladavinu prava.³⁹ Koruptivna kaznena djela u užem smislu se odnose na primanje mita. Kazneni zakon (NN 84/21) na više različitih mjesta spominje mito u kontekstu „Primanje i davanje mita u postupku stečaja“ (čl. 251. st. 1. i 2.), „Primanje mita u gospodarskom poslovanju“ (čl. 252.), „Primanje mita“ (čl. 293.), „Trgovanje utjecajem“ (čl. 295.), te „Podmićivanje zastupnika“ (čl. 339.).

Uspoređujući podatke iz Nacionalne procjene rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj iz 2016. godine i podatke iz 2020. godine, vidljivo je da je za koruptivna kaznena djela tijekom 2013. godine prijavljeno 411 osoba, optuženo 347, te je

³⁷Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj s akcijskim planom za smanjenje identificiranih rizika, op. cit. (bilj. 25), str. 11

³⁸Ibid.

³⁹Republika Hrvatska, Državni zavod za statistiku (Zagreb, 2009): Koruptivna kaznena djela 2002.-2007., str. 14, https://www.dzs.hr/hrv/publication/korupcija/koruptivna_kaznena_djela_2009.pdf

oduzeta imovinska korist u vrijednosti 29.144,00 HRK, a za ista djela tijekom 2018. prijavljeno je 55, optuženo 17 i osuđeno 15 punoljetnih osoba, dok je ukupna vrijednost štete vezane uz mito iznosila 171.494,00 HRK.

Službene osobe i osobe s javnim ovlastima najčešće su povezivane sa primanjem mita na koje se kao glavno koruptivno djelo nadovezuje zlouporaba javnih ili poslovnih ovlasti, radi zadovoljenja nekih osobnih probitaka i interesa. Uglavnom se radi o kaznenim djelima rukovodećeg kadra u tijelima javne vlasti i gospodarskim subjektima, koji kao takvi, s obzirom na njihovu funkciju, raspolažu imovinom visoke vrijednosti. Pred hrvatskim sudovima je zbog pribavljanja višemiljunske protupravne koristi i nanošenja štete imovini u državnom vlasništvu i drugoj javnoj imovini u tijeku veći broj kaznenih postupaka koji se vode protiv visokopozicioniranih javnih službenika, direktora privrednih subjekata u državnom vlasništvu, direktora banaka, nekoliko čelnika jedinica regionalne i lokalne samouprave i tijela s javnim vlastima. Do prošle, 2021. godine, jedan takav postupak se vodio i protiv jednog bivšeg hrvatskog premijera.

Zloupotreba javnih ovlasti i položaja može se vršiti kroz različita kaznena djela kao što su davanje kredita bez propisanih sredstava osiguranja plaćanja, kupovina nekretnina po nerealno visokim cijenama utemeljenim na lažnim procjenama za potrebe tijela javne vlasti, isplate proračunskih sredstava nerealno visoke marketinške i slične usluge ili za neobavljene usluge, prodaja strateški bitnih trgovačkih društava, koncesija i druge javne imovine po nerealno niskim cijenama ili za mito privatnim subjektima. Korist stečena naprijed navedenim kaznenim djelima sastoji se u primljenom mitu ili podjeli nelegalno stečene dobiti između javnog službenika, “poduzetnika” i pomagača.⁴⁰

Sva ta kaznena djela imaju često slične karakteristike u koje ulaze postojanje međunarodnog elementa, uplitanje članova obitelji i drugih bliskih osoba, poput prijatelja, koji se prikazuju kao vlasnici protupravno stečene imovine, te postojanje kriminalnog udruživanja. Do uplitanja članova obitelji i drugih bliskih osoba dolazi iz razloga što su počinitelji osobe koje su zbog svog društvenog položaja zanimljive javnosti i medijima, a državni i pravosudni dužnosnici obvezni su javno objaviti podatke o imovini tih osoba i njenom porijeklu. Stoga se protupravno stečena imovina, koju oni ne mogu opravdati svojim zakonitim prihodima,

⁴⁰Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj s akcijskim planom za smanjenje identificiranih rizika, op. cit. (bilj. 25), str. 12

prikazuje kao vlasništvo gore navedenih osoba. U tom momentu javlja se izražen motiv za prikrivanje nezakonitog podrijetla imovine koji će se obaviti kaznenim djelom pranja novca.

4.1.3.1. Primjer: Afera nacionalna naftna kompanija

Najbolji primjer za koruptivna kaznena djela, odnosno primanje mita je i gore spomenuti jedan bivši hrvatski premijer koji je sudjelovao u aferi vezanoj uz jednu nacionalnu naftnu kompaniju. 2014. godine protiv bivšeg premijera je donesena pravomoćna presuda koja je kasnije bila ukinuta od strane Ustavnog suda. U ponovljenom postupku 2021. Vrhovni sud je objavio da je ponovno postala pravomoćna presuda kojom je osuđen na šest godina zatvora i vraćanje pet milijuna eura. Naime, bivši premijer se teretio da je sa šefom nacionalne naftne kompanije dogovorio prepuštanje upravljačkih prava, na koje nije imao pravo, nad jednom našom naftnom kompanijom. Za to prepuštanje upravljačkih prava, bivši premijer je trebao primiti mito u vrijednosti od 10 milijuna eura. Ciparske kompanije pod kontrolom kupca dionica kojese švicarskom trgovačkom društvu, pod kontrolom hrvatskog državljana, trebale platiti nepostojeće konzultantske usluge u gore navedenom iznosu, od čega je na račun švicarskog trgovačkog društva bilo isplaćeno samo pola, odnosno pet milijuna eura koje je ujedno po presudi bio dužan i vratiti. Bivši premijer imao je položen novac na 16 računa u Hrvatskoj i Austriji, koji su glasili na njega i članove njegove obitelji, te je posjedovao zbirku umjetnina, koja je kasnije zajedno sa položenim novcem bila oduzeta.

4.1.4. Sektor nekretnina

Zbog potreba usklađivanja sa međunarodnim standardima, o kojima će više riječi biti u kasnijem dijelu rada, Republika Hrvatska je u srpnju 2008. godine donjela novi Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma kojim se proširila lista obveznika na sve pripadnike tzv. DNFBP⁴¹ sektora. Sektor nekretnina, odnosno posrednici u prometu nekretnina kao primjer nefinancijskog poslovnog sektora i primjer da pranje novca kao aktivnost nije isključivo vezana uz financijski sektor, također je osjetljiv na potencijalne aktivnosti izravno povezane s pranjem novca. Nekretnine predstavljaju kapitalno ulaganje

⁴¹ DNFBP – Designated Non – Financial Businesses and Professions (nefinancijski sektor)

koje obično uključuje veće financijske transakcije pa se na taj način mogu oprati i značajniji iznosi novca, što sektor nekretnina predstavlja kao iznimno atraktivno područje za pranje novca u svim fazama procesa pranja.⁴² Osim mogućnosti pranja veće količine novca, peraćima novca je ulaganje u nekretnine važno i sa psihološkog aspekta, jer nekretnina predstavlja statusni simbol. Prljavi novac koji se ne uspije oprati ima puno manju vrijednost od opranog, stoga, cilj perača je oprati što veću količinu novca kako bi imao veću masu novca za daljnje korištenje u legalnim aktivnostima kao što su poduzetničke, bankovne, kupoprodajne, itd. Posljednjih godina zabilježen je višegodišnji pad vrijednosti zamrznute imovine kao posljedica sve manjeg ulaganja u nekretnine, a više podizanja gotovine kojoj je teško ući u trag.⁴³

4.2. Kaznena djela srednje prijetnje od pranja novca

4.2.1. Prijevarna postupanja

Prijevarna postupanja pripadaju skupini relativno čestih kaznenih djela. Udio u strukturi policijskih kaznenih prijava za 2018. godinu iznosi:

- Prijevera u gospodarskom poslovanju: 0,5%
- Računalna prijevara: 2,5%
- Prijevera: 3,2%

Većina računalnih prijevara se odnosi na plaćanje tuđim platnim karticama. Međutim u većini slučajeva nije moguće pribaviti značajniju imovinsku korist na taj način jer su banke i kartičarske kuće uvele limite po pitanju dizanja gotovine s platnih kartica i plaćanja putem istih. Razvoj elektoničkog bankarstva pogoduje obavljanju ilegalnih transakcija, odnosno pranju novca, pa je tako u prvoj polovici 2014. godine bilo prijavljeno više slučajeva ilegalnih transakcija putem internetskog bankarstva koje su bile obavljene „uspješno“. Trend „uspješno“ obavljenih transakcija putem internetskog bankarstva nije se nastavio jer su hrvatske banke uvele strože kontrole neuobičajenih transakcija, posebice onih većih iznosa u inozemstvo. Tzv. „money mule“ naziv je koji se koristi za hrvatske državljane u kontekstu

⁴² Sarić, Ž., (2016), Sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma – kratke smjernice za nekretninske profesionalce, Regulatorni i nadzorni zahtjevi koji se postavljaju pred posrednike u prometu nekretninama, HGK – Sektor za trgovinu, 19. forum poslovanja nekretninama, str 1, <https://www.hgk.hr/documents/predavanje-saric5892f6ffa5e25.pdf>

⁴³ Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj s akcijskim planom za smanjenje identificiranih rizika, op. cit. (bilj. 25), str. 13

pranja novca. Osobe su to na čije se račune uplaćuje novac oštećenika, te potom dalje ta sredstva prosljeđuju u inozemstvo.

Značajan udio otkrivenih kaznenih djela odnosi se na slučajeve koji ne predstavljaju rizik za pranje novca, dakle slučajeve u kojima počinitelj nema potrebe sakriti ilegalno porijeklo prihoda. Dio prijevvara u kojima doista postoji pojačan rizik od pranja novca ostvaruje se prijevvarom većeg broja oštećenika te pribavljanjem znatne protupravne koristi. U praksi se najčešće pojavljuju kao tzv. piramidalne prijevare i Ponzijeva shema.⁴⁴

Povremeno se kao prijevare sa značajnijom protupravnom imovinskom koristi pojavljuju i one prijevare u kojima se na meti nađu djelatnici oštećenih subjekata, kojima se šalju krivotvoreni računi stvarnih ili navodnih poslovnih partnera kako bi izvršili uplatu na počiniteljev žiro-račun. Također se mogu pojaviti značajne prijevare povezane s iskorištavanjem nedovoljne razine provjeravanja vjerodostojnosti isprava, iako to ubrajamo u izolirane slučajeve prijevvara. Zbog prijevare, krivotvorenja isprava i pranja novca, 2016. godine je podignuta optužnica protiv petorice okrivljenika, kada je na temelju krivotvorenog rješenja o ovrsi bila obavljena isplata u iznosu od 24.207.944,80 HRK od strane Financijske agencije na račun trgovačkog društva pod kontrolom počinitelja. Nakon toga, počinjenje daljnjih sličnih djela nije se više nastavilo zbog uspostave registra zadužnica i oporuka, pojačanih kontrola vjerodostojnosti ovršnih isprava, te informatičkog povezivanja podataka na relaciji državnih tijela, javnih bilježnika i drugih tijela s javnim ovlastima.

4.2.1.1. Piramidalne prijevare i Ponzijeva shema

Ponzijeva shema je način investicijske prijevare, oblik jedne od najvećih prijevvara svih vremena, koju je tijekom dvadesetih godina 20. stoljeća u SAD-u koristio talijanski prevarant Charles Ponzi, po kome je sama shema na kraju i dobila ime. 1919. godine s posuđenih 200 dolara, Charles Ponzi započeo je svoju poduzetničku aktivnost. Investitorima je ponudio financijski program prema kojem su investitori trebali ulagati u kupone na temelju kojih će ostvariti 50% povrata uložениh sredstava i to već nakon 90 dana od ulaganja, uz neznatan ili nikakav rizik. Zanimljivo je to da je svoje investitore Ponzi isplatio već nakon 45 dana od dana ulaganja sredstava što je naravno rezultiralo velikim interesom novih ulagača. No, umjesto da je prikupljeni kapital zaista ulagao u kupone, Ponzi je novac prikupljen od novijih

⁴⁴ Ibid., str. 14

ulagača iskoristio kako bi isplatio navodnu dobit starih ulagača, te na taj način stvarao fiktivnu predodžbu o odličnoj poslovnoj prilici. Osim toga, Ponzi je i početne investitore uspio nagovoriti da svoju ostvarenu „dobit“ ne podižu, nego da ju „reinvestiraju“ te na taj način „višestruko oplode“. To je, naravno, bio samo još jedan trik kojim se poslužio kako bi odgodio svoje financijske obaveze, te dulje zadržao novac investitora za sebe.

Ponzi je uspio prikupiti 9,8 milijuna USD od ukupno 10.550 investitora, a među kojima su se našli i bostonski policajci, što dovoljno govori koliko je Ponzijeva shema bila primamljiva. Ipak, kao i svaka prijevara i Ponzijeva shema završila je neslavno, kako za samoga Ponzija tako i za više od 10.000 njegovih ulagača. Nakon relativno kratkog roka, iznimni financijski „uspjesi“ nisu kod svakoga pobudili želju za brzom zaradom, nego sumnjičavost. Već 1920. godine novinari su upozoravali da je riječ o prijevari, a 1925. Ponzi je osuđen na kaznu zatvora od pet godina. Nakon što je odslužio tri godine prebačen je u sudski sustav Massachusettsa, koji ga je osudio na još sedam godina zatvora. Na kraju svega, ulagačima je vraćen tek manji dio njegova novca. Charles Ponzi pušten je iz zatvora 1934. godine, nakon čega je deportiran u Italiju. Nakon toga Ponzi se preselio u Brazil gdje je živio do svoje smrti 1949. godine. I nakon njegove smrti, njegova prijevarna shema ostala je nositi njegovo ime.

Najveća Ponzijeva shema u povijesti svakako je ona burzovnog mešetara s Wall Streeta, Bernarda Madoffa, koja je, nakon fascinantnog tridesetogodišnjeg trajanja, naposljetku rezultirala gubitcima od 64.8 milijardi USD za investitore, kaznom zatvora od 150 godina za Madoffa u presudi izrečenoj 2009. godine, ali nažalost i sa nekoliko samoubojstava, uključujući Madoffova sina.⁴⁵ Najpoznatiji primjer Ponzijeve sheme u Republici Hrvatskoj je afera Forex⁴⁶, koja je također rezultirala kaznama zatvora i milijunskim gubitcima za investitore. Riječ je o više od 130 milijuna kuna za koje je prvooptuženi Tomislav Prlić sa još deset suučesnika, preko dva trgovačka društva obećavajući i do sto posto dobiti, oštetio 680 ulagača u periodu od 2007. do 2010. godine. Na Županijskom sudu u Zagrebu, nakon više od pet godina suđenja, objavljena je nepravomoćna presuda za preostalih osmero optuženika, kojima se sudilo zbog prijevara i pranja novca u slučaju Forex. Ukoliko presuda postane pravomoćna, osim što će oštećenima morati nadoknaditi desetke milijuna kuna, optuženi i

⁴⁵NY Times - Bernard Madoff, Architect of Largest Ponzi Scheme in History, Is Dead at 82, (2021), <https://www.nytimes.com/2021/04/14/business/bernie-madoff-dead.html>

⁴⁶Forex (*foreign exchange*) ili devizno tržište ili spot tržište je međubankovno tržište ustanovljeno 1971. godine kada su uvedeni plivajući tečajevi. To je tržište na kojem se valuta jedne zemlje mijenja za valutu druge po cijeni koja se zove tečaj. Forex čini grupa od otprilike 5000 institucija koje se bave trgovanjem valutama, što uključuje međunarodne banke, centralne banke, financijske institucije i pojedince.

njihove tvrtke ostat će bez nekretnina i druge imovine pribavljene ilegalno stečenim novcem.⁴⁷

4.2.2. Povreda prava intelektualnog vlasništva

Kazneni zakon inkriminira sve povrede prava intelektualnog vlasništva, osim industrijskog dizajna, no, kao predikatna djela koja nas zanimaju, gotovo u svim situacijama zastupljena, su kazneno djelo nedozvoljene uporabe autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača sadržanog u članku 285. Kaznenog zakona i kazneno djelo povrede žiga sadržanog u članku 288. Kaznenog zakona. Prema zakonu (Kazneni zakon, NN 144/12, čl. 285., st. 1) tko protivno propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava reproducira, preradi, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije ili priopći javnosti na bilo koji način tuđe autorsko djelo ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. Što se tiče kaznenog djela povrede žiga, prema zakonu (Kazneni zakon, NN 144/12, čl. 288., st. 1) tko protivno propisima o zaštiti žiga u trgovačkom prometu rabi znak koji je istovjetan sa zaštićenim žigom u odnosu na proizvode ili usluge koje su istovjetne s onima za koje je žig registriran ili znak koji je istovjetan ili sličan zaštićenom žigu u odnosu na proizvode ili usluge koji su istovjetni ili slični s onima za koje je žig registriran, ističući znak na proizvodima ili njihovim pakiranjima, nudeći ili stavljajući na tržište ili skladišteći u te svrhe proizvod pod tim znakom ili nudeći ili pružajući usluge pod tim znakom ili uvozeći ili izvozeći proizvode obilježene tim znakom ili rabeći znak na poslovnim proizvodima i u reklamiranju, čime javnost može biti dovedena u zabludu o podrijetlu proizvoda i usluga, i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. Bitno je napomenuti da bi sredstva stečena na taj način bila predmet kaznenog djela pranja novca, jedno od najvažnijih obilježja navedenih kaznenih djela koje mora biti ispunjeno jest ostvarenje znatne imovinske koristi ili prouzročenje znatne štete, točnije radi se o vrijednostima koje prelaze preko 60.000,00 HRK. Svi ostali slučajevi povrede prava intelektualnog vlasništva, vrijednosti manje od gore navedene, smatraju se prekršajima pa samim time ne podilaze pod predmet kaznenog djela pranja novca.

⁴⁷ Jutarnji list (2019), Izrečena presuda u velikoj aferi Forex, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/izrecena-presuda-u-velikoj-aferi-forex-osudeni-ljudi-koji-su-od-680-ulagaca-izvukli-cak-130-milijuna-kuna-8505701>

Republika Hrvatska ne spada u države koje masovno proizvode krivotvorene proizvode. Hrvati su skloniji preuzimanju proizvoda u digitalnom obliku s interneta ili naručivanju robe iz inozemstva, također preko interneta i na taj način dolaze u posjed krivotvorina namijenjenih uglavnom osobnoj uporabi ili za distribuciju u manjim količinama, što posljedično dovodi do toga da ta protupravna postupanja potpadnu u prekršajnu zonu kažnjivosti, te počinitelji ne odgovaraju za predikatno kazneno djelo. Ekonomska šteta zbog povreda prava intelektualnog vlasništva u razdoblju 2012.-2016. u Republici Hrvatskoj procijenjena je na 334 milijuna eura, te predstavlja 10,7% prodaja, odnosno 80 eura po stanovniku.⁴⁸

Bez obzira na navedene tendencije Hrvata, povremeno se otkrivaju slučajevi organizirane distribucije veće količine krivotvorene robe te slučajevi ostvarivanja značajnije protupravne imovinske koristi od neovlaštene uporabe digitalnog sadržaja. U Zagrebu je 2014. godine došlo do zapljene 10.500 krivotvorenih sportskih dresova, 1.500 komada druge krivotvorene sportske odjeće i obuće, oko 100.000 komada krivotvorene odjeće i dodataka modnih marki, te strojeva za izradu istih, od strane djelatnika policije i carine. Procjenom je ustanovljeno da bi originalni proizvodi na tržištu postigli cijenu od oko 60 milijuna HRK, ali svega šest milijuna HRK bi iznosio prihod koji bi se mogao steći tim kaznenim djelom, odnosno samo 10% procijenjenog iznosa, nakon što su uračunati troškovi proizvodnje i distribucije, te prodavanja krivotvorene robe po znatno nižim cijenama. Primjer u kojem je došlo do terećenja zbog povrede autorskog prava ali i pranja novca, slučaj je iz 2017. godine gdje je neovlaštenim stavljanjem na raspolaganje čak 835 filmova, korisnicima internetske stranice uz naplaćivanje oglasa počinjeno predikatno djelo kojim je ostvaren prihod od 565.020,70 HRK, a nositeljima prava nanesena je šteta od 3.197.185,00 HRK.

U okviru provedbe zaštite prava intelektualnog vlasništva i carinskih mjera, 2021. godine, pri uvozu zaustavljene su 472 pošiljke, povodom čega su potom pokrenuta 657 postupka privremenog zadržavanja robe kojima je bilo obuhvaćeno ukupno 209.972 komada predmeta za koje se sumnja da se njima povređuju prava intelektualnog vlasništva. U odnosu na 2020. godinu, bilo je 805 pokrenutih postupaka privremenog zadržavanja robe kojima je bilo obuhvaćeno ukupno 427.873 komada predmeta. Na domaćem tržištu provedbom nadzora i

⁴⁸Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj s akcijskim planom za smanjenje identificiranih rizika, op. cit. (bilj. 25), str. 15

temeljem utvrđenih nepravilnosti podneseno je 94 prekršajna naloga te je ukupno oduzeto 22.957 komada proizvoda za koje se sumnja da povređuju pravo intelektualnog vlasništva.⁴⁹

4.2.3. Izbjegavanje carinskog nadzora

S danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, na snagu je ujedno stupio i novi Zakon o carinskoj službi čijim su stupanjem na snagu stvoreni uvjeti za otvaranje novog poglavlja u radu hrvatske carinske službe. Bio je to korak prema daljnjem poboljšanju rada carinske službe, odnosno time su stvorene zakonodavne pretpostavke za djelotvornu i potpunu provedbu propisa carinskog, trošarinskog i poreznog sustava Europske Unije i Republike Hrvatske. Kako bi u novim okolnostima bitno pridonosila suzbijanju svih oblika nezakonitog postupanja s robom, osiguranju zaštite zdravlja i života ljudi, životinja, prirode i okoliša, sigurnosti proizvoda, sigurnosti ljudi, zaštite intelektualnog vlasništva, kulturnih dobara, nadzora nad prometom roba dvojne namjene, kao i drugih općih i javnopravnih interesa, Carinska je uprava provela niz aktivnosti.

Prema Zakonu o carinskoj službi (NN 115/16, 39/19, čl. 3., st. 2.) nadzor je svako postupanje koje poduzima Carinska uprava prema ovome zakonu i drugim propisima kojima se osigurava pravilna primjena carinskih, trošarinskih, poreznih i drugih propisa iz svoje nadležnosti, kao i suzbijanje, sprječavanje i otkrivanje kažnjivih djela iz tih propisa. Sukladno tome, tko preko granice prenese robu čija su proizvodnja ili promet ograničeni ili zabranjeni, na način da je izbjegavao mjere carinskog nadzora, a time nije počinjeno neko drugo kazneno djelo za koje je propisana teža kazna, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina, a roba će biti oduzeta.

Carinski nadzor u odnosu na države članice Europske unije prestao je danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, odnosno 1. srpnja 2013. godine. Kako Republika Hrvatska graniči s državama koje nemaju status država članica, već spadaju u kategoriju trećih zemalja, samim time one podlježu i carinskom nadzoru. Bosna i Hercegovina, te Republika Srbija su rizične zemlje s kojima Republika Hrvatska graniči iz razloga što je kontrola granica otežana zbog njene duljine (duljina kopnene granice sa Republikom Srbijom

⁴⁹ Izvješće o radu carinske uprave za 2021. godinu, Zagreb, veljača 2022., str. 39, <https://carina.gov.hr/UserDocsImages//10409//IZVJE%C5%A0%C4%86E%20O%20RADU%20CARINSKE%20UPRAVE%20ZA%202021.%20FINAL.docx.pdf>

iznosi 317 km, dok sa Bosnom i Hercegovinom iznosi 1011 km) i količine prometa. No, kao dodatni faktor zbog kojeg bi moglo doći do ilegalnog prenošenja robe preko granica između tih zemalja jest veći životni standard Republike Hrvatske zbog kojeg su cijene proizvoda znatno skuplje tu nego u Republici Srbiji te Bosni i Hercegovini. Indeks razine cijena duhana, najčešće krijumčarene robe u 2018. godini u Hrvatskoj je bio 61,3, u Bosni i Hercegovini 45,2, a u Srbiji 41,4.⁵⁰

Za izbjegavanje carinskog nadzora u 2018. godini Carinska uprava je podnijela ukupno 11 kaznenih prijava, s procijenjenom štetom od 9.438.992,04 HRK, a oduzimana roba u carinskim nadzorima se pretežito odnosila na duhan, točnije 17.694.859 komada cigareta i 76.388,10 kilograma ostalih duhanskih proizvoda. Uspoređujući ove podatke sa podacima iz 2021. godine, proizlazi da je tijekom iste godine provodeći redovne i pojačane mjere nadzora oduzeto ukupno 18.039.122 komada raznih vrsta i marki cigareta, te 90.080 kilograma duhana, što predstavlja određeni rast. Taj podatak ne bi trebao biti previše iznenađujući, jer prema projektu provedenom u razdoblju od 2017. do 2019. godine, udio pušača u Republici Hrvatskoj je 33%, od kojih čak 7,6% proizvode kupuje na sivom tržištu. Dohodak od krijumčarenja duhana procjenjuje se na 0,06% BDP-a, a procijenjeni proračunski gubici zbog nenaplaćenih poreza na 0,2% BDP-a.⁵¹

4.2.4. Trgovanje i krijumčarenje ljudima

Krijumčarenje ljudi (eng. „*Smuggling*“) kriminalna je djelatnost, kazneno djelo kao i nezakoniti oblik migracije, koja se u svijesti ljudi rijetko poima kao teško kazneno djelo, već naprotiv, to se smatra jednim vidom pružanja pomoći osobi koja je u nevolji. Trgovanje ljudima jedan je od najgorih primjera kršenja ljudskih prava, na način da im se ograničava mogućnost kretanja, onemogućava komuniciranje s obitelji i okolinom, a na kraju ih se na različite načine i iskorištava. Ova vrsta kriminalne djelatnosti pokreće se s vrlo malo uloženog vremena i novca, a na kraju obavljenog posla i u vrlo kratkom vremenu, donosi ogromnu zaradu. Zbog globalne rasprostranjenosti od ove kriminalne aktivnosti nije izuzeta niti jedna država na svijetu. Osnovni cilj kriminalnih organizacija koje se bave tim aktivnostima jest

⁵⁰ Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj s akcijskim planom za smanjenje identificiranih rizika, op. cit. (bilj. 25), str. 16

⁵¹ Ibid.

stjecanje velike zarade, pa su tim ciljem svakodnevno usmjerene na širenje tržišta rada, kako bi stvorile monopol u svojoj djelatnosti i na svom području.

Od 2002. godine Republika Hrvatska je pristupila izgradnji sustava suzbijanja trgovanja ljudima i u tu je svrhu ratificirala Konvenciju UN-a protiv transnacionalnog, organiziranog kriminaliteta, te pripadajuće protokole, a to su Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom i Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom. *Direktiva 2011/36/EU Europskog Parlamenta i Vijeća od 5. travnja 2011. godine o prevenciji i borbi protiv trgovanja ljudima i zaštiti žrtava trgovanja ljudima* koja zamjenjuje *Okvirnu Odluku EU 2002/629/PUP o trgovanju ljudima* od 19. srpnja 2002. godine, važan je dokument na razini Europske unije, koja između ostalog, predviđa i jače sankcioniranje kaznenog djela trgovanja ljudima te oduzimanje imovinske koristi i oduzimanje predmeta osobama pravomoćno osuđenima za kazneno djelo trgovanja ljudima. Republika Hrvatska je nakon višegodišnje borbe protiv trgovanja ljudima uspostavila cjeloviti sustav koji obuhvaća aktivnosti od trenutka identifikacije žrtve trgovanja ljudima, pa sve do potpune integracije te osobe u društvo. Iznimno je važno da se uspostavljeni sustav konstantno nadograđuje i prilagođava novim trendovima fenomena trgovanja ljudima.

Republika Hrvatska je po pitanju trgovanja ljudima bila zahvaćena isključivo kao tranzitna zemlja, no u trogodišnjem razdoblju primjene *Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje od 2012. do 2015. godine*, uočeno je da se sve više pojavljuje kao država podrijetla i destinacije za žrtve trgovanja ljudima, a naročito za žrtve iz regije. Republika Hrvatska je uz Srbiju, Bosnu i Hercegovinu te Sloveniju važan tranzitni pravac kojim se koriste krijumčari opojnih droga, oružja, pa tako i krijumčari osoba i trgovci ljudima. Dok su većina identificiranih žrtava osobe ženskog spola, odnosno žene i djevojčice od 11 do 30 godina kojima se trguje u svrhu seksualnog iskorištavanja, došlo je i do određenog porasta broja muškaraca i dječaka koji se pojavljuju kao žrtve trgovanja ljudima u svrhu iskorištavanja za rad u poljoprivrednom sektoru ili pak za prisilno prosjačenje.⁵²Kao žrtve trgovanja ljudima identificirane u Republici Hrvatskoj pojavljuju se u znatnoj mjeri sami državljani Hrvatske, te uglavnom državljani Srbije, Bosne i Hercegovine, Rumunjske, Ukrajine, Albanije i Moldavije. Broj prijavljenih kaznenih djela trgovanja ljudima tijekom

⁵² GRETA (Group of experts on action against trafficking in human beings)(2015), Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Croatia, str. 7, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680630e7c>

2016. iznosi 7 prijavljenih, tijekom 2017. iznosi 15 prijavljenih, a tijekom 2018. godine ukupno je prijavljeno 12 kaznenih djela trgovanja ljudima. Bitno je napomenuti da je stvarni opseg kaznenih djela trgovanja ljudima znatno veći nego što to službene brojke pokazuju.

Što se tiče iznosa nezakonitih prihoda od kriminalne aktivnosti trgovanja ljudima, kako se uglavnom svode na primanje naknade za nezakoniti prijelaz granice i transport, znatno su manji od iznosa nezakonitih prihoda onih država iz koje stranci kreću ili u kojima se dulje zadržavaju. Također većina osoba koja se bavi krijumčarenjem ljudi jesu strani državljani koji ujedno i žive u stranoj državi iz koje ulaze u Republiku Hrvatsku, te se nakon nezakonitog prelaska granice i obavljenog transporta vraćaju natrag. Udio stranih državljana u ukupnom broju prijavljenih osoba za kazneno djelo iz čl. 326. Kaznenog zakona u 2016. bio je 54% (91 stranaca od 167 prijavljenih osoba), u 2017. bio je 58% (185 stranaca od 321 prijavljenih osoba), a 2018. bio je 72% (448 stranaca od 620 prijavljenih osoba).⁵³

4.2.5. Ostala kaznena djela

Pod ostala kaznena djela srednje prijetnje od pranja novca potpadaju pružanje spolnih usluga zbog zarade, lihvarski ugovori, te pronevjera odnosno utaja.

Pružanje spolnih usluga zbog zarade obuhvaćeno je kaznenim djelom prostitucije iz kaznenog zakona (NN 144/12, 56/15, čl. 157., st. 1. i 2.) prema kojem tko radi zarade ili druge koristi drugu osobu namamljuje, vrbuje ili potiče na pružanje spolnih usluga ili organizira ili omogući drugoj osobi pružanje spolnih usluga, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. A tko drugu osobu radi zarade silom ili prijetnjom, obmanom, prijevarom, zlouporabom ovlasti ili teškog položaja ili odnosa zavisnosti, prisili ili navede na pružanje spolnih usluga, ili tko koristi spolne usluge takve osobe uz naplatu, a znao je ili je morao i mogao znati za navedene okolnosti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina. Osim što je obuhvaćeno kaznenim djelom prostitucije, pružanje spolnih usluga obuhvaćeno je i kaznenim djelom podvođenja djeteta iz članka 162. Kaznenog zakona, koje odgovara dječjoj prostituciji. Zbog prostitucije je 2018. godine prijavljeno 18, a optuženo i osuđeno 12 punoljetnih osoba, što je u suštini relativno malen broj otkrivenih i procesuiranih kaznenih djela koji ne ukazuje na stvarni opseg prostitucije. Štoviše, „tamna brojka“ tih kaznenih djela

⁵³ Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj s akcijskim planom za smanjenje identificiranih rizika, op. cit. (bilj. 25), str. 17

je izuzetno visoka zbog nespremnosti svodnika, prostitutki i klijenata da prijavljuju i iskazuju o tim djelima, zbog okolnosti da se dogovaranje seksualnih usluga obavlja putem računalnih mreža i sustava, kao i zbog toga što su tijekom ljetne turističke sezone, kada je opseg prostitucije u porastu, počinitelji, žrtve i klijenti često strani državljani⁵⁴. U razdoblju od 1995. do 2012., nezakonito stečena sredstva od prostitucije čine 0,28% BDP, s time da valja uzeti u obzir da u tu procjenu ulaze prihodi prostitutki, svodnika i ostalih posrednika (dok su kaznenim zakonodavstvom obuhvaćeni sami svodnici i posrednici), te se taj kontinuitet nastavlja i daljnjih godina, prema procjenama Državnog zavoda za statistiku. Budući da je postojanje predikatnog kaznenog djela nužno za pranje novca, prijetnja od pranja novca odnosi se na manje od petine naprijed navdenog procijenjenog prihoda generiranog prostitucijom.⁵⁵

Lihvarski ugovor, kao jedno od kaznenih djela srednje prijetnje od pranja novca, kazneno je djelo iz članka 242. Kaznenog zakona koje je relativno malo otkriveno i procesuirano, što nam dokazuju brojke od 20 prijavljenih i šestero optuženih punoljetnih osoba u 2018. godini, zbog nesklonosti žrtava na podnošenje kaznene prijave, što ujedno nije brojka razmjerna stvarnom opsegu kaznenih djela. Relativno česti slučajevi koji se iskorištavaju jesu određene ovisnosti, kao primjerice ovisnost o kocki i drogi, potom slijedi lakomislenost ili pak nedovoljna sposobnost rasuđivanja samih žrtava.

Naposljetku, kao treći oblik ostalih kaznenih djela srednje prijetnje od pranja novca, javlja se pronevjera odnosno utaja iz članka 232. i 233. Kaznenog zakona. Visina protupravno stečenog prihoda na taj način je poprilično ograničena, odnosno protupravni prihodi mogu doseći neke veće razmjere ukoliko se kazneno djelo čini kroz dulje razdoblje, što u praksi nije pravilo. Kao počinitelji pronevjere pojavljuju se blagajnici i osobe zadužene za plaćanje troškova koje ne mogu samostalno i bez nadzora u kratkom razdoblju raspolagati većim količinama novca.⁵⁶

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid., str. 18

4.3. Kaznena djela niske prijetnje od pranja novca

Kao kaznena djela niske prijetnje od pranja novca okvalificirana su kaznena djela krađe, teške krađe i razbojništva, kazneno djelo krivotvorenja novca, kazneno djelo krivotvorenja isprava kao i kazneno djelo nedozvoljene trgovine.

Kaznena djela krađe i teške krađe te razbojništva, kaznena su djela koja su relativno česta u praksi, no ako sagledamo brojke, koliko je zapravo tih kaznenih djela počinjeno u 2017. godini (21 kazneno djelo razbojništva i 20 ukradenih motornih vozila na 100.000 stanovnika) u Republici Hrvatskoj i usporedivši to sa ostatkom Europske unije, prevalencija tih djela u Hrvatskoj je među najmanjima. U djela niske prijetnje od pranja novca potpadaju iz razloga što se kao motiv za počinjenje navedenih kaznenih djela navodi zadovoljenje ovisničkih potreba i vraćanje duga kamatarima. U oba slučaja, počinitelji kaznenih djela nemaju potrebu i ne nastoje sakriti porijeklo pribavljenih sredstava od dilera i kamatara. Kaznena su to djela koja u pravilu nisu dio organiziranog kriminala i djela kojima se ne pribavlja značajnija imovinska korist jer je zbog malog tržišta otežana ilegalna prodaja luksuznih i unikatnih predmeta, ali i zbog razvoja tehnologije kao i bankarskog sustava, nije uobičajeno držanje velike količine novca u privatnim prostorijama oštećenika.

Prema podacima Hrvatske narodne banke u drugom polugodištu 2018. na jedan milijun komada originalnih novčanica HRK u optjecaju evidentiran je 0,91 komad krivotvorene novčanice HRK. U istom razdoblju evidentirano je ukupno 236 komada krivotvorenih novčanica HRK ukupne nominalne vrijednosti 71.440,00 HRK i 285 komada krivotvorenih novčanica eura ukupne nominalne vrijednosti 91.600 EUR. Zbog obveze trgovaca ili pružatelja usluga da Hrvatskoj narodnoj banci prijave krivotvoren novac, "tamna brojka" kod kaznenog djela krivotvorenja novca je neznatna.⁵⁷

Kao relativno česta pojava u kontekstu pranja novca javlja se kazneno djelo krivotvorenja isprava. Međutim, to su kaznena djela kojima se u pravilu ne pribavlja protupravna imovinska korist, već ona omogućavaju počinjenje drugih kaznenih djela kao što su recimo prijevara ili utaja poreza. Nadalje, što se tiče kaznenog djela nedozvoljene trgovine, većina tih otkrivenih i procesuiranih kaznenih djela odnose se na preprodaju duhanskih proizvoda koja bivaju prokrijumčarena iz drugih država. Ista su kvalificirana kao blaže kazneno djelo nedozvoljene

⁵⁷ Ibid., str. 18

trgovine, a ne kao izbjegavanje carinskog nadzora zbog nedostatka dokaza o zemlji porijekla i načinu ulaska robe u državu.

4.4. Tipologije i trendovi pranja novca

Izranije navedenih definicija pranja novca i poimanja kompleksnosti čitavog tog procesa pretvaranja nezakonitog novca u prividno zakonit, kako bi se prikrio pravi izvor prljavog novca, uvidjeli smo i iznjeli na koje sve načine može doći do pranja novca. Koji modalitet pranja novca će biti izabran, ovisi o mnogim čimbenicima koje smo već naveli. Cindori S. je u svojoj doktorskoj disertaciji *Unapređenje sustava sprječavanja pranja novca Republike Hrvatske i usklađivanje s međunarodnim standardima, 2009.*, navela podjelu na „Tipologije kod pravnih osoba“ i „Tipologije kod fizičkih osoba“. Upravo ta podjela poslužit će nam kao dobra usporedba između tadašnjih tipologija i recentnih tipologija pranja novca koje su kao aktualne tipologije navedene u *Nacionalnoj procjeni rizika od pranja novca i financiranja terorizma s akcijskim planom za smanjenje identificiranih rizika iz 2020. godine.*

4.4.1. Tipologije kod pravnih osoba

Razlika između tipologija kod pravnih osoba i tipologija kod fizičkih osoba jest ta što je modus djelovanja pranja novca šireg opsega kada se odvija putem pravnih osoba, no što je to slučaj kada se odvija putem fizičkih osoba. *Off shore zone*, fiktivni ugovori i ispisivanje fiktivnih računa, nerezidentni računi, ulaganje gotovine u financijski sustav, *front* ili *shell* društva, neke su od razvijenih metoda i tehnika pranja novca putem pravnih osoba koje se najčešće koriste u međunarodnom kontekstu.

Neke od navedenih metoda i tehnika, kao što su *off shore zone* i fiktivni ugovori i ispisivanje fiktivnih računa, detaljnije sam već obradila na samom početku rada. Iako one nisu same za sebe navedene u *Nacionalnoj procjeni rizika od pranja novca i financiranja terorizma s akcijskim planom za smanjenje identificiranih rizika iz 2020. godine*, *off shore zone* kao takve smatram iznimno važnima jer je razvojem tehnološko-informatičkog napretka i pojavom megabyt novca došlo do razvoja *off shore* zona kao jednog od najčešćih načina pranja novca. Kajmanski otoci, danas jedno od najpoželjnijih poreznih utočišta, nisu to oduvijek bili. 60-ih

godina prošlog stoljeća, Kajmanski otoci brojali su samo dvije banke, dok se danas taj broj popeo na 111 banaka, od kojih su većina podružnice (66) i podružnice međunarodnih banaka (31)⁵⁸, samim time danas slove za jedno od vodećih međunarodnih financijskih centara u svijetu. Razvoj tehnologije i elektronskog bankarstva, doveo je do toga, te on nikad ne staje, već svojim konstantnim razvojem pruža nove mogućnosti i vodi ka razvoju novih metoda i tehnika pranja novca.

4.4.2. Tipologije kod fizičkih osoba

Unatoč razvijenosti metoda i tehnika pranja novca putem pravnih osoba, javlja se velik broj raznovrsnih mogućnosti pranja novca od strane fizičkih osoba, rezidenata i nerezidenata koje se nerijetko susreću. Izdvojit ćemo samo one tehnike i metode koje potpadaju pod najčešće i koje se ujedno i najčešće koriste u Republici Hrvatskoj, a to su neuobičajeno veliki polozi gotovine, doznake iz inozemstva, mjenjački poslovi, korištenje kreditne linije i krijumčarenje novca. Bez obzira na to koja metoda i tehnika će biti odabrana, ne smijemo zaboraviti da samu bit pranja novca predstavlja prikrivanje pravog vlasništva/izvora nezakonito stečenih sredstava, kako bi se ista učinila zakonitima, te da se nad cijelim tim procesom i u svakom trenutku zadrži kontrola.

Kako bi se izvršila sustavna analiza recentnih tipologija i trendova pranja novca u RH, kao polazišna točka korištene su:

1. Analize izdvojenih kaznenih predmeta pranja novca
2. Tipologije i trendovi pranja novca koje su rezultat strategijskih analiza Ureda za sprječavanje pranja novca (UZSPN) i sastavni su dio godišnjih izvješća o radu UZSPN

4.4.3. Analize izdvojenih kaznenih predmeta pranja novca

19 kaznenih predmeta pranja novca u kojima je pokrenuta istraga, podnesena optužnica ili donesena sudska presuda poslužili su kao temelj analize kaznenih predmeta pranja novca. Protiv ukupno 69 fizičkih osoba (50 državljana Republike Hrvatske i 19 stranih državljana), te

⁵⁸ Top Banks in the Cayman Islands, <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/careers/companies/top-banks-in-the-cayman-islands/>

10 domaćih pravnih osoba, u okviru analiziranih predmeta pokrenuti su ili dovršeni kazneni postupci.

Računalna prijevarena i utaja poreza i carine, najzastupljenija su predikatna kaznena djela. Uz njih, po zastupljenosti se još javljaju i sljedeća predikatna kaznena djela: prijevara, krivotvorenje isprave te primanje mita. Kada se kao predikatno kazneno djelo javlja utaja poreza ili carine, rađaju se kazneni predmeti pranja novca u kojima su utvrđeni najveći iznosi nezakonite imovinske koristi koja se nastojala prikriti najčešće zloupotrebom bankarskog sektora, ali i sektorom trgovine plemenitim metalima (u manjoj mjeri). Iste su pratile i blokade visokih iznosa sumnjivih transakcija od strane Ureda za sprječavanje pranja novca (UZSPN) i postupanja tijela kaznenog progona. Kao primjer navodimo predmet u kojem je UZSPN blokirao ukupno 4.362.850,36 HRK i 135.000,00 EUR, a policija je privremeno oduzela dva kilograma zlata i iznos od 280.000,00 EUR.

Kod kaznenih predmeta u kojima se kao predikatna kaznena djela javljaju prijevara i krivotvorenje isprava, također su utvrđeni visoki iznosi nezakonite imovinske koristi. Što se tiče kaznenih predmeta pranja novca povezanih sa računalnim prijevarama, predmeti variraju od slučajeva u kojima je prijevarom počinjena šteta manja od 100.000,00 HRK pa do predmeta u kojima je počinjena višemilijunska šteta. Korštenje „domaćih mula“ karakteristično je za predmete sa manjom štetom, gdje iste po zaprimanju sredstava na svoje račune, ta ista sredstva podižu (ili pokušavaju podići u gotovini), pa ih potom, koristeći se uslugama prijenosa novca (Western union ili Moneygram), doznačuju sredstva primateljima u Ukrajini ili Rusiji. Dok s druge strane, predmeti u kojima su evidentirani visoki iznosi prijevarnih transakcija, koriste račune domaćih pravnih osoba za prebacivanje nezakonito stečene imovinske koristi na račune u Španjolsku, Ujedinjeno Kraljevstvo ili Kinu.

Najzastupljeniji sektor čije su usluge zloupotrebene u kaznenim predmetima pranja novca jest bankarski sektor koji je korišten u svim kaznenim predmetima koji su predmet analize. Okidač za pokretanje kaznenog postupka u većini predmeta pranja novca je analitičko-obavještajna obrada Ureda za sprječavanje pranja novca inicirana obavijestima banaka o sumnjivim transakcijama, osobama i sredstvima. Institucije koje obavljaju usluge prijenosa novca i promet plemenitim metalima, potpadaju pod sektore koji se u manjoj mjeri javljaju u predmetima pranja novca. Ovlašteni mjenjač, računovodstveni ured i faktoring društvo institucije su koje se u po jednom predmetu koriste s ciljem prikrivanja nezakonite imovine.

Zanimljivo je da je posljednjim izvješćem MONEYVAL-a iz 2021. godine kojim je završen peti krug uzajamne procjene (*Mutual evaluation report*), u dijelu izvješća koji se odnosi na učinkovitost sustava na području istraga i kaznenog progona protiv pranja novca (*Immediate Outcome 7*)⁵⁹, učinkovitost hrvatskog sustava ocjenjena niskom. Iako je u izvješću u pozitivnom tonu navedeno da je prepoznata svijest autora nacionalne procjene rizika o određenim nedostacima, kao npr. o neproporcionalnim i nedovoljno odvrćajućim kaznama u presudama u slučajevima pranja novca, kritizirana je činjenica da je većina presuda u slučajevima pranja novca bila donešena za jednostavne slučajeve pranja novca, gdje je bila riječ o predikatnim djelima prijevara i računalnih prijevara počinjenih u inozemstvu.⁶⁰ Iako Nacionalna procjena rizika iz 2020. prepoznaje takozvanu „Balkansku Rutu“ kao visoku prijetnju za RH iz aspekta pranja novca, isto izvješće MONEYVAL-a kritizira broj slučajeva i presuda za pranje novca, čije je predikatno djelo povezano sa fenomenom Balkanske Rute, odnosno trgovina drogom, oružjem i sl. Iako je relevantan broj kompleksnih slučajeva koji se tiču takvih predikatnih djela predstavljen MONEYVAL-ovom timu za procjenu, primjećeno je od strane istog tima da je Hrvatska fokusirana pretežito na sama predikatna djela, te da ne poduzima proaktivan pristup glede pranja novca povezanog sa istim slučajevima, što nije u skladu sa rizicima koje predstavlja Balkanska ruta.⁶¹

4.4.4. Strategijske analize Ureda za sprječavanje pranja novca

Ured redovito obavještava sudionike sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj koje tipologije pranja novca su trenutno aktualne, pa tako u nastavku donosimo opis triju tipologija kod kojih je utvrđen rizik od pranja novca.

Pravne osobe navedene su kao prvi primjer za koji su analitičkom obradom prometa po računima predmetnih pravnih osoba utvrđeni određeni indikatori koji ukazuju na sumnjive aktivnosti po poslovnim računima domaćih pravnih osoba. Uvidom u račune društva, razvidno je da osim bezgotovinskih ulaznih transfera, nema nikakvih drugih evidentiranih transakcija kao što su recimo isplate plaća, plaćanje komunalnih računa, plaćanje poreza i prireza, doznake prema drugim subjektima i dr., iz kojih bi se moglo zaključiti da ta društva

⁵⁹ Committee of experts on the evaluation of anti – money laundering measures and the financing of terrorism (MOEYVAL)- Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures Croatia; Fifth Round Mutual Evaluation report (December, 2021.), str 80, <https://rm.coe.int/moneyval-2021-24-mer-hr-en/1680a56562>

⁶⁰ Ibid., str. 90

⁶¹ Ibid., str. 88

zaista imaju poslovne prostore i zaposlene osobe, sukladno kojima podmiruju obveze koje su uobičajene za društva. Nadalje, gore spomenuti bezgotovinski ulazni transferi novčanih sredstava, izvršeni su po nalogima drugih društava koja se uglavnom bave istom djelatnošću. Već tijekom istog ili sljedećeg dana, dolazi do podizanja doznačenih sredstava s računa u gotovini, nekoliko puta u toku istog dana i u iznosima manjima od 200.000,00 HRK, kako bi bile ispod praga za prijavu gotovinskih transakcija Ureda. Također se sumnja da pravne osobe, kako bi izbjegle plaćanje porezne obveze, izdaju lažnu poslovnu dokumentaciju, odnosno ispostavljaju fiktivne račune.

Kao drugi primjer aktualnih tipologija spominje se uporaba bankovnih računa nerezidenata. Strani državljani otvaraju više bankovnih računa u različitim bankama u RH, na koje potom sjeda novac iz inozemstva za koji postoji sumnja da potječe od kaznenih djela iz domene gospodarskog kriminaliteta, koja su također počinjena u inozemstvu. Nakon što uplata bude izvršena i novac sjedne na račune, dolazi do podizanja novca u gotovini ili ga se dalje prebacuje drugim fizičkim ili pravnim osobama u inozemstvo.

Računalne prijevare predstavljaju treći primjer aktualnih tipologija pranja novca, zbog kojih dolazi do otvaranja bankovnih računa u bankama u Republici Hrvatskoj od strane fizičkih i pravnih osoba, kako bi na iste mogli prebaciti novac za koji se sumnja da potječe od tog kaznenog djela počinjenog u inozemstvu ili Republici Hrvatskoj. Nakon što novac bude prebačen na njihove bankovne račune, mogu ga podići u gotovini ili se dalje prebacuje na bankovne račune fizičkih osoba koje ga zatim podižu na bankomatima, troše za kupnju putem POS (Point of sale) uređaja ili ga i one dalje prebacuju drugim fizičkim osobama u inozemstvo.

4.5. Pranje novca kriptovalutama

Jedan od novijih i aktualnijih načina pranja novca jest pranje novca kriptovalutama. Poznato je da još od doba Al Caponea, perači novca smišljaju nove načine kako da operu „prljav novac“ i učine ga „čistim“. Najbolje će im u tome poslužiti one tipologije pranja novca koje još uvijek nisu u potpunosti pravno regulirane, kao što je to slučaj sa kriptovalutama. Temeljna ideja na kojoj su kriptovalute postavljene je da nema *middlemana*, odnosno

posrednika kod transakcija.⁶² Anonimnost u korištenju je ono što peračima novca ide u prilog po pitanju kriptovaluta, jer u središtu transakcije kriptovalutama nalazi se sama transakcija, a ne korisnici. Kriptovalute privlače pažnju od samog svog početka 2009. godine, kada se po prvi puta pojavljuje *blockchain* kao tehnologija na kojoj počiva *Bitcoin*, jedna od najpoznatijih globalnih kriptovaluta koja se koristi isključivo na internetu. Nakon početnog uspona, 2014. godine dolazi do naglog pada vrijednosti kriptovaluta zbog korištenja na darknetu i povezanosti sa kriminalom. Upravo su ti kriminalci uočili izostanak KYC (*Know Your Customer*) identifikacije, odnosno anonimnost u korištenju kriptovaluta, što je upravo ono što njima treba. Radi boljeg razumijevanja, ukratko ćemo pojasniti što je to *blockchain*. Bitno je napomenuti da bez *blockchaina* ne bi postojala ni kriptovaluta *bitcoin*, kao ni ijedna druga novija kriptovaluta. Na hrvatski jezik se termin *blockchain* može prevesti kao lanac blokova koji se sastoji od podatkovnih blokova povezanih u jednosmjerni lanac.

Kao kreator najpoznatije virtualne valute – *Bitcoin*, navodi se Satoshi Nakamoto⁶³. Upravo je *bitcoin* (možda) primjer nove metode pranja novca opisan od strane znanstvenika. Iako kriptovalute primarno imaju legitimnu svrhu, uvijek postoje oni koji će i tako nešto iskoristiti na ilegalan način, pa ne čudi što se iste povezuju s kriminalom i mutnim tijekovima. U ovoj priči glavnu ulogu imaju rudari s kojima trgovci *bitcoinom* (osobe koje žele „oprati“ novac) mogu odraditi transakciju, za provedbu koje mu rudar ispostavlja iznimno visoki račun. Potom rudar taj veliki „trošak“ naplati putem *bitcoina* i prikaže svoju zaradu kao legitiman prihod od rudarenja.⁶⁴ Sljedeći korak je pretvaranje takvog „čistog“ novca u fiat valutu⁶⁵ i u gotovini ga vratiti nalogodavcu. Na prvi pogled u potpunosti legalna radnja zapisana na *blockchainu*, a u pozadini se zapravo radi o kriminalnoj radnji pranja novca. Iz svega navedenog možemo izdvojiti anonimnost, veliku popularnost, brze transakcije te nedostatak pravne regulative kao komponente koje kriptovalute čine savršenim mehanizmom za pranje novca.

⁶² Raverus, eSPNIFT, Kriptovalute – premještanje pranja novca i financiranja terorizma na virtualnu bojišnicu, 2018., https://www.raverus.hr/Blog/eSPNIFT_Kriptovalute

⁶³ Satoshi Nakamoto - Zanimljivost vezana uz to ime jest ta da se zapravo ni do danas ne zna je li Satoshi Nakamoto stvarna osoba ili se tu radi o nekoj organizaciji ili interesnoj skupini. Upisivanjem tog imena u internetskoj tražilici u prvom redu dođemo do fotografija istoimenog Japanca koji je negirao sve povezanosti sa kriptovalutama.

⁶⁴ Bug.hr, Vrbanus S., Znanstvenici opisali novu metodu pranja novca putem bitcoina, 2020., <https://www.bug.hr/kriptovalute/znanstvenici-opisali-novu-metodu-pranja-novca-putem-bitcoina-16507>

⁶⁵ Fiat novac (ili fiat valuta) je novac koji nema pokriće svoje vrijednosti ni u kakvom konkretnom dobru poput zlata ili srebra, već mu vrijednost daje garancija one institucije koja ga izdaje. Vidjeti više na: <https://www.centarzlata.com/fiat-novac/>

5. Međunarodni pravni okvir za sprječavanja pranja novca

Kasnih osamdesetih godina, kada se pranje novca počelo povezivati sa trgovanjem drogom i kada je započela kriminalizacija sredstava proizašlih iz istih kaznenih djela, ujedno je započela i povijest zakonskih propisa za sprječavanje pranja novca. Točnije, započela je donošenjem UN-ove Konvencije protiv nezakonitog prometa opojnim drogama i psihotropnim tvarima 1988. poznatije još pod nazivom Bečka konvencija. Bečka konvencija predstavlja prvi međunarodni dokument koji uređuje pitanje pranja novca i usmjerena je isključivo na jedno predikatno djelo – prodaja droge. Zbog sve većeg rasta nezakonite proizvodnje, potražnje i prometa opojnih droga, prodiranja u razne socijalne grupacije, negativnog utjecaja po zdravlje ljudi, te utjecaja na gospodarstvo, kulturu i političke temelje društva, a potom i ugrožavanja stabilnosti, sigurnosti i suvereniteta države, dovoljno visoka razina svijesti dovela je do koordinirane međunarodne akcije protiv pranja novca.

Preporuka R(80)10 predstavlja jedno od najranijih međunarodnih priznanja činjenice da se zločin uvukao u svjetske financijske institucije⁶⁶, te je slijedom iste 1990. u Strasbourgu donesena Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom, poznatija još pod imenom Konvencija VE. Kao temeljni cilj Konvencije VE izdvaja se postizanje većeg jedinstva među državama članicama u vođenju zajedničke kaznene politike. Teška kaznena djela sve više postaju međunarodni problem, što zahtjeva učinkovitu međunarodnu suradnju i međunarodnu pravnu pomoć u kaznenim postupcima i istragama kaznenih djela te pronalaženje, oduzimanje i konfiskaciju profita nastalih tim kaznenim djelima.

Kako se tijekom godina metode i tehnike pranja novca mijenjaju i sve više napreduju, te slijedom uznapredovanja terorizma, uslijedile su određene izmjene Konvencije VE, a potom 2005. donošenje nove Konvencije Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom i o financiranju terorizma, poznatijom još kao Varšavska konvencija. Bit Varšavske konvencije ne odudara previše od Konvencije VE, no ipak donosi i određene vrijedne novine u pogledu tretiranja problematike terorističkih akcija koje predstavljaju problem i prijetnje međunarodnom miru i sigurnosti,

⁶⁶ Cindori, S., op. cit. (bilj. 3), str. 41

određivanje financiranja terorizma kaznenim djelom te značaja prevencije pranja novca i financiranja terorizma, a samim time i uloge financijsko – obavještajne jedinice.⁶⁷

Osim konvencija, EU donosi i direktive koje predstavljaju izvorište zakona za Republiku Hrvatsku. Direktive su usklađene s preporukama FATF-a, najvažnijeg međunarodnog tijela za donošenje standarda glede mjera, postupaka i preporuka za aktivno zalaganje i procjenu sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma⁶⁸, o kojem će više riječi biti u nastavku rada. Od propisa donijetih od strane Europske Unije koji su najznačajniji u pogledu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma najznačajnije su:

- a) *Direktiva 91/308/EEC o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca,*
- b) *Direktiva 2001/97/EC kojom se mijenja direktiva 91/308/EEC,*
- c) *Direktiva 2005/60/EZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma,*
- d) *Direktiva 2006/70/EZ koja utvrđuje provedbene mjere za direktivu 2005/60/EZ i*
- e) *Uredba br. 1889/2005 o kontrolni ulaska i izlaska gotovine iz zajednice.*⁶⁹

Najvažnija direktiva za ovo područje je Direktiva (EU) 2015/849 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) 648/2012 Europskoga parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive 2005/60/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ. Slijedi Direktiva (EU) 2018/843 Europskoga parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2018. o izmjeni Direktive (EU) 2015/849 o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma i o izmjeni direktiva 2009/138/EZ i 2013/36/EU.⁷⁰ Cilj pete direktive o sprječavanju pranja novca (Direktiva (EU) 2018/843) za cilj ima:

- Povećati transparentnost u pogledu vlasništva poduzeća i trustova
- Postrožiti provjere rizičnih trećih zemalja

⁶⁷ Ibid., str. 51

⁶⁸ HNB – Međunarodne institucije i grupe koje se bave problemom pranja novca i financiranja terorizma, https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/sprecavanje-pranja-novca-i-financiranja-terorizma/-/asset_publisher/62b7db3014/content/me-unarodne-institucije-i-grupe-koje-se-bave-problemom-pranja-novca-i-financiranja-terorizma?inheritRedirect=false

⁶⁹ Iljkić, D., op. cit. (bilj. 2), str. 6

⁷⁰ HNB – Međunarodne institucije i grupe koje se bave problemom pranja novca i financiranja terorizma, https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/sprecavanje-pranja-novca-i-financiranja-terorizma/-/asset_publisher/62b7db3014/content/me-unarodne-institucije-i-grupe-koje-se-bave-problemom-pranja-novca-i-financiranja-terorizma?inheritRedirect=false

- Raditi na uklanjanju rizika povezanih s karticama s unaprijed uplaćenim sredstvima i virtualnim valutama
- Pospješiti suradnju među nacionalnim financijsko-obavještajnim jedinicama
- Unaprijediti suradnju i razmjenu informacija između nadzornih tijela za sprječavanje pranja novca i Europske središnje banke.⁷¹

Navedene Direktive preuzete su u naš zakonski okvir u sklopu Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, te u sklopu njegovih podzakonskih akata.

5.1. Međunarodna tijela

5.1.1. FATF

Financial Action Task Force (FATF) odnosno Skupina za financijsku akciju protiv pranja novca, međunarodno je tijelo osnovano na Summitu u Parizu 1989., na sastanku zemalja G-7⁷², koje predstavlja tzv. „globalnog nadzornika“ za pranje novca i financiranje terorizma. FATF je zapravo osnovan kao odgovor na sve veću zabrinutost zbog pranja novca i zbog poimanja koliku prijetnju bankarskom sustavu i financijskim institucijama predstavlja takva vrsta kaznenog djela. Djelokrug FATF usmjeren je na tri osnovna područja:

1. Postavljanje standarda za nacionalne programe sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma
2. Praćenje napretka članica u implementiranju mjera koje se odnose na borbu protiv pranja novca
3. Prepoznavanje i proučavanje metoda i trendova pranja novca i financiranja terorizma.⁷³

U manje od godinu dana od svog osnivanja, FATF je u travnju 1990. izdao izvješće koje je sadržavalo niz od 40 preporuka koje su za cilj imale pružiti sveobuhvatan plan djelovanja za borbu protiv pranja novca. FATF je s vremenom širio krug država članica koje će mjere implementirati u svoje nacionalno zakonodavstvo, pa se tako ukupno broj članica s prvotnih

⁷¹ Borba protiv pranja novca i financiranja terorizma, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing/>

⁷² Grupa zemalja G-7: SAD, Japan, Francuska, Njemačka, Italija, Ujedinjeno Kraljevstvo i Kanada

⁷³ Cindori, S., op. cit. (bilj. 3), str. 65

16povećao na 39 (37 jurisdikcija i dva regionalna tijela). Osim razvoja tehnika sprječavanja pranja novca, širenja kruga država članica, FATF je 2001. proširio svoj doseg na razvoj standarda u borbi protiv financiranja terorizma te sukladno tome izdao osam posebnih preporuka za rješavanje pitanja financiranja terorizma. Tih osam Specijalnih preporuka izdano je kao odgovor na terorističke napade 11. rujna 2001. na New York i Washington. Preporuke su usmjerene na glavne kanale (alternativni sustavi prijenosa ili doznake novca, transfer novca elektorničkim putem i neprofitne organizacije) koje teroristi koriste za premještanje novca, no kako su istragama dokazani i još neki kanali za prijenos novca (osoban, fizički prijenos preko granice), te u cilju sprječavanja istog, FATF je 2004. usvojio i objavio novu, ujedno i posljednju devetu specijalnu preporuku koja se odnosi upravo na to pitanje fizičkog prijenosa preko granice.

5.1.2. MONEYVAL

MONEYVAL (bivši PC-R-EV) osnovanje 1997. godine, kao tijelo koje procjenjuje provođenje mjera protiv pranja novca unutar zemalja članica EU koje nisu članice FATF. MONEYVAL odnosno Odbor stručnjaka za ocjenu mjera protiv pranja novca i financiranja terorizma je stalno nadzorno tijelo Vijeća Europe kojem je povjerena zadaća ocjenjivanja usklađenosti s glavnim međunarodnim standardima za suzbijanje pranja novca i financiranje terorizma i učinkovitosti njihove provedbe, kao i sa zadatkom davanja preporuka nacionalnim tijelima u pogledu potrebnih poboljšanja njihovih sustava.⁷⁴Ti međunarodni standardi su uglavnom sadržani u 40+9 Preporuka FATF, Bečkoj konvenciji, Konvenciji VE, te Direktivama EU koje se sve dotiču problema pranja novca i financiranja terorizma. Kao glavni cilj MONEYVAL-a navodi se osiguranje djelotvornih sustava za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma, te njihovo postupanje u skladu s relevantnim međunarodnim standardima koji se postiže izradom tematske tipologije istraživanja predmetne problematike i preporuka za unapređenje učinkovitosti nacionalnih režima zemalja članica, te poticanjem suradnje na međunarodnoj razini.⁷⁵

⁷⁴ Službena stranica Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/moneyval>

⁷⁵ Petrović, T. (2021), Inicijativa međunarodnih organizacija u prevenciji pranja novca i financiranja terorizma, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, Vol. 55 No. 107

Postupak uzajamnog ocjenjivanja usuglašavanja s Preporukama FATF odvio se već u nekoliko krugova, redom po godinama:

1. Prvi krug procjene: 1998. – 2000.
2. Drugi krug procjene: 2001. – 2003.
3. Treći krug procjene: 2004. – 2009.
4. Četvrti krug procjene: 2009. – 2015.
5. Peti krug procjene: 2015. – 2021.

Što se tiče sustava Republike Hrvatske, procjene su izvršene kroz učinkovitost rada Ureda za sprječavanje pranja novca, ali i drugih tijela koja aktivno sudjeluju u suzbijanju tog problema. Procjene sustava izvršene su 2000., 2003., 2006., 2011. i 2021.⁷⁶

5.1.3. Egmont grupa

Egmont grupa kao neformalno tijelo za razmjenu podataka o sumnjivim transakcijama između FIU⁷⁷, stvorena je kao rezultat sastanka koji se održao u lipnju 1995. u palači Egmont-Arenberg u Bruxellesu. Na tom sastanku okupili su se vladini uredi i međunarodne organizacije kako bi raspravljali o globalnom problemu pranja novca, te mogućim načinima njegovog suzbijanja. Osnutkom Egmont grupe, ostvaren je zajednički cilj – osnivanje foruma za unapređenje zajedničke suradnje i razmjene informacija korisnih u otkrivanju i suzbijanju pranja novca te financiranja terorizma.⁷⁸ Egmont grupa kao međunarodna mreža FIU, nastoji unaprijediti djelovanje FIU na nacionalnoj i međunarodnoj razini, zbog izrazito bitne međunarodne komunikacije kojom se razmjenjuju informacije o pranju novca, što ujedno predstavlja njezine ciljeve. Egmont grupa je ujedinjeno tijelo od ukupno 167 financijsko-obavještajnih jedinica. Republika Hrvatska je punopravni član Egmont grupe postala 1998. godine.

⁷⁶ Službena stranica Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/moneyval/jurisdictions/croatia>

⁷⁷ FIU (Financial Intelligence Units) – Financijsko-obavještajne jedinice

⁷⁸ Cindori, S., op. cit. (bilj. 3), str. 194

6. Zaključak

Pranje novca proces je pretvaranja „prljavog“ novca, stečenog raznim kriminalnim i protuzakonitim radnjama u prividno „čist“ novac, kako bi se dalje upotrijebio u nekim drugim legalnim aktivnostima kao što su investicijski, bankovni i slični poslovi. Problem je to koji se tokom godina polako uvukao u sve pore i sve slojeve društva, te na taj način počeo nadilaziti nacionalni karakter i postao globalni problem.

Snalažljivost i domišljatost perača, kao i brzi napredak tehnologije doveli su do nastanka brojnih novih mogućnosti u metodama pranja novca. Sukladno njihovim razvojem međunarodna zajednica bila je primorana pratiti taj razvoj, te brojnim konvencijama, nadnacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim tijelima kao što su FATF, MONEYVAL i Egmont grupa, kontrirati toj istoj snalažljivosti i domišljatosti perača. Sa inicijalne orijentacije samo na kazneno dijelo trgovine drogom, te fokusa na bankarski sustav kao najizloženijeg na posljedice pranja novca, vremenom je bilo nužno proširiti spektar obveznika i na nefinancijski sektor kao i na brojne druge samostalne djelatnosti i profesije, te primjeniti „All crimes approach“.

Iako je legislativa za sprječavanje pranja novca u svojim začecima bila usmjerena na kazneno djelo trgovine drogom, danas je jasno kako niti jedan sloj društva nije imun na utjecaj i posljedice pranja novca, bez obzira na velik trud uložen od strane međunarodne zajednice u pokušajima njegove prevencije. Možda najbolji primjer koji tome svjedoči je primjer iznesen u prethodnom dijelu rada, primjer afere vezane uz nacionalnu naftnu kompaniju, povodom koje je pred hrvatskim sudovima zbog korupcije kao jednog od kaznenih djela visokog rizika od pranja novca, a u ovom slučaju korupcije na najvišoj državnoj razini koja je izrazito opasna za temeljne vrijednosti društva, odnosno same države, osuđen bivši hrvatski premijer. Riječ je o funkciji za koju se podrazumjeva nepodmitljivost kao neizostavni element u njenom obnašanju.

No, osim na nacionalnoj razini, pranje novca i dalje predstavlja veliki problem na globalnoj razini, čemu svjedoče procjene relevantnih međunarodnih tijela (FATF, MMF, MONEYVAL) koje govore da se u svijetu godišnje „opere“ oko 900 milijardi američkih dolara prljavog novca, što je ujedno pokazatelj da unatoč silnim naporima međunarodnih tijela koje ulažu u suzbijanje tog problema, on ne jenjava. Zašto je tome tako, djelomično možda mogu dati odgovor kriptovalute, kao jedan od novijih i aktualnijih načina pranja

novca, te kao još jedan pokazatelj domišljatosti perača, uvijek spremnih na posezanje za sredstvima koja nisu u potpunosti pravno regulirana.

Iako su kriptovalute, kao dio tehnološkog napretka, zamišljene kao nešto pozitivno, u kontekstu pranja novca nažalost uočavamo trend da svaki tehnološki napredak perači novca pokušaju okrenuti u svoju korist i iskoristiti ga na ilegalan način. Stoga se može zaključiti da borba protiv pranja novca nikad ne prestaje, da kapaciteti međunarodne zajednice, koja u toj borbi mora konstantno evoluirati i pokušavati svojim metodama sprječavanja pranja novca biti korak ispred perača, u budućnosti neminovno moraju biti povećani.

LITERATURA

1. Abadinsky, H. (1990), Organised crime
2. Bejaković, P. (2016), Organizirani kriminal umiješan u prijevare i utaje poreza, Porezni vjesnik 1/2016
3. Bogovac, J. (2014), Oporezivanje multinacionalnih korporacija; Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
4. Cindori, S. (2009), Unapređenje sustava sprječavanja pranja novca Republike Hrvatske i usklađivanje s međunarodnim standardima, doktorska disertacija, Pravni fakultet, Zagreb
5. Cindori, S. (2010), Sustav sprječavanja pranja novca, Pravni fakultet, Zagreb
6. Cindori, S., Slović, J., Pilipović, O., Marelja, M., Ahtik, M., Čulibrk, Ž., Dinić, J., Petrović, T., Kovač Klemar, T., Jurčec Crljen, M. (2020), Sustav sprječavanja pranja novca, Nove prijetnje globalnoj sigurnosti
7. Iljkić, D. (2015), Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, FIP – Financije i pravo, Vol. 3 No. 1
8. Jelčić, B., Lončarić-Horvat, O., Šimović, J., Arbutina, H., (2002), Financijsko pravo i financijska znanost, Narodne novine, Zagreb
9. Katušić-Jergović, S. (2007), Pranje novca (Pojam, karakteristike, pravna regulativa i praktični problemi), Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb
10. Maros, I., Biluš, A., Sertić, T. (2017): Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma: s komentarom, Zagreb
11. Petrović, T. (2021), Inicijativa međunarodnih organizacija u prevenciji pranja novca i financiranja terorizma, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, Vol. 55 No. 107
12. Proklin, P., Hadrović, B., Proklin, M. (2002), Pranje novca i prijevare – Novi izazovi u računovodstvu i reviziji, Ekonomski vjesnik broj 1 i 2 (15)
13. Pedić, Ž. (2013), Posrednici u prometu nekretnina u kontekstu sprječavanja pranja novca, HGK – Sektor za trgovinu, Petnaesti forum poslovanja nekretninama

14. Sarić, Ž. (2015), Zadaće posrednika u prometu nekretnina u provođenju mjera i radnji za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma, HGK – Sektor za trgovinu, 24. forum poslovanja nekretninama

15. Sarić, Ž. (2013), Mjesto i uloga posrednika u prometu nekretnina u sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, HGK – Sektor za trgovinu, 19. forum poslovanja nekretninama

16. Sarić, Ž. (2016), Sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma – kratke smjernice za nekretninske profesionalce, Regulatorni i nadzorni zahtjevi koji se postavljaju pred posrednike u prometu nekretninama, HGK – Sektor za trgovinu, 26. Forum poslovanja nekretninama

Mrežne stranice:

1. Borba protiv pranja novca i financiranja terorizma, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing/>

2. Bug.hr, Vrbanus, S., (2020), Znanstvenici opisali novu metodu pranja novca putem bitcoina, <https://www.bug.hr/kriptovalute/znanstvenici-opisali-novu-metodu-pranja-novca-putem-bitcoina-16507>

3. Committee of experts on the evaluation of anti-money laundering measures and the financing of terrorism (MONEYVAL) - Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures Croatia; Fifth Round Mutual Evaluation report (December, 2021), <https://rm.coe.int/moneyval-2021-24-mer-hr-en/1680a56562>

4. GRETA (2015), Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Croatia, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680630e7c>

5. HNB – Međunarodne institucije i grupe koje se bave problemom pranja novca i financiranja terorizma, https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/sprecavanje-pranja-novca-i-financiranja-terorizma/-/asset_publisher/62b7db3014/content/me-unarodne-

[institucije-i-grupe-koje-se-bave-problemom-pranja-novca-i-financiranja-terorizma?inheritRedirect=false](#)

6. Izvješće o radu carinske uprave za 2021. godinu, <https://carina.gov.hr/UserDocsImages//10409//IZVJE%C5%A0%C4%86E%20%20RADU%20CARINSKE%20UPRAVE%20ZA%202021.%20FINAL.docx.pdf>

7. Jutarnji list (2019), Izrečena presuda u velikoj aferi Forex, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/izrecena-presuda-u-velikoj-aferi-forex-osudeni-ljudi-koji-su-od-680-ulagaca-izvukli-cak-130-milijuna-kuna-8505701>

8. Kazneni zakon (125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21), <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>

9. Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj (2016), https://hupis.hr/upload_data/site_files/59343865835331692636812057_nacionalna-procjena-rizika-od-pranja-novca-i-financiranja-terorizma-u-republici-hrvatskoj.pdf

10. Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj s akcijskim planom za smanjenje identificiranih rizika (2020), https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/sprjec_pranja_novca/akcijski_plan//Nacionalna%20procjena%20rizika%20od%20pranja%20novca%20i%20financiranja%20terorizma.pdf

11. Novac kroz povijest, <https://povijest.hr/drustvo/politika/novac-kroz-povijest/>

12. Raverus, eSPNIFT – Kriptovalute – premještanje pranja novca i financiranja terorizma na virtualnu bojišnicu, 2018., https://www.raverus.hr/Blog/eSPNIFT_Kriptovalute

13. Republika Hrvatska, Državni zavod za statistiku (Zagreb, 2009), Koruptivna kaznena djela 2002. – 2007., https://www.dzs.hr/hrv/publication/korupcija/koruptivna_kaznena_djela_2009.pdf

14. Republika Hrvatska, Ministarstvo financija, Ured za sprječavanja pranja novca (2011) Tipologije pranja novca (primjeri iz tuzemne i inozemne prakse), https://udruge.gov.hr/UserDocsImages/UserFiles/File/tipologije%20PN-HRV_.pdf

15. Republika Hrvatska, Ministarstvo unutarnjih poslova, Vrste droga, <https://mup.gov.hr/print.aspx?id=282034&url=print>

16. Službena stranica Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/moneyval>
17. The New York Times, Bernard Madoff, Architect of Largest Ponzi Scheme in History, Is Dead at 82, <https://www.nytimes.com/2021/04/14/business/bernie-madoff-dead.html>
18. Top Banks in the Cayman Islands, <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/careers/companies/top-banks-in-the-cayman-islands/>
19. Zakon o carinskoj službi (NN 68/13, 30/14, 115/16, 39/19, 98/19), <https://www.zakon.hr/z/251/Zakon-o-carinskoj-slu%C5%BEbi>
20. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 108/17, 39/19), <https://www.zakon.hr/z/117/Zakon-o-sprje%C4%8Davanju-pranja-novca-i-financiranju-terorizma>
21. <https://www.centarzlata.com/ fiat-novac/>